

శ్రీ పరమేశ్వర్యై నమః

వైశ్యుల షోడశకర్మల ప్రయోగములు గల

వైశ్యకమలాకరము.

ఈ గ్రంథము.

నోరి * గురులింగ శాస్త్రుల వారిచే వ్రాయబడిన

తెనుగు తాత్పర్య సహితముగ

చెన్నపురి

బరూరు * త్యాగరాయ శాస్త్రులచే

స్వకీయ

గీర్వాణభాషారత్నాకర ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపంబడెను.

౧౯౦౪ - వ సం॥

శ్రీరస్తు.

విషయసూచిక.

పుట సంఖ్య. పుట సంఖ్య.

విషయసూచిక - ముగిసెను.

శ్రీరస్తు.

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

వైశ్యకమలాకరము

తెనుగు తాత్పర్య సహితము.

విఘ్నేశ్వరపూజా.

(౧) ఓంనమోదేవేభ్యోనమోఋషిభ్యోనమోహరిభ్యః। అశేషవిద్వజ్జనానాంకులస్వామినేనమః సుమధర్మపత్న్యాః గర్భాధానముహూర్తమస్తీతిభవంతోబ్రువంతు। సుముహూర్తమస్తు।ప్రాణానాయమ్యసంకల్ప్య ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాం శుభతిథౌ కరిష్యమాణస్యకర్మణః।నిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం ఆదౌశ్రీవిఘ్నేశ్వరప్రీత్యర్థం గణాధిపతిపూజాం ఆచరిష్యేసుముఖశ్చైకదంతశ్చ। శుక్లాంబరధరందేవం।శ్రీగణాధిపతయేనమః।అస్మిన్మండలమధ్యేగణపతయేనమః।సిద్ధివినాయకదేవతాభ్యోనమః ధ్యానంనమఃసిద్ధివినాయకాయనమఃఆవాహనంనమః సిద్ధివినాయకాయనమఃఆసనంనమఃసిద్ధివినాయకదేవతాభ్యోనమఃపాదయోఃఅర్ఘ్యంనమఃసిద్ధివినాయకాయనమఃముఖేఆచమనంసిద్ధివినాయకాయనమఃస్నానంనమఃసిద్ధివినాయకాయనమః వస్త్రంనమఃసిద్ధివినాయకాయనమఃఅక్షతాంనమఃసిద్ధివినాయకాయనమః గంధంనమఃసిద్ధివినాయకాయనమఃపుష్పంనమఃసుముఖాయనమఃఏకదంతాయనమః కపిలాయనమఃగజకర్ణికాయనమఃలంబోదరాయనమఃవికటాయనమఃవిఘ్నరాజాయనమః విఘ్ననాశాయనమఃగణాధిపాయనమఃఫాలచంద్రాయనమః హేరంబాయనమఃగజాననాయనమఃసర్వసిద్ధిప్రదాయకాయనమఃపుష్పంనమఃసిద్ధివినాయకాయనమఃధూపంనమఃసిద్ధివినాయకాయనమఃదీపంనమఃసిద్ధివినాయకాయనమః నైవేద్యంనమః సిద్ధివినాయకాయనమఃహస్తప్రక్షాళనంనమః ముఖప్రక్షాళ

నమఃసిద్ధివినాయకాయనమః కరోద్వర్తనార్థేచందనంనమఃసిద్ధివినాయకాయ నమఃమహానీరాంజనదీపంనమఃసిద్ధివినాయకాయనమః మంత్రపుష్పంనమః సిద్ధి వినాయకాయనమఃప్రదక్షిణంనమః నమస్కారాన్నమః సిద్ధివినాయకాయన మఃప్రార్థనంనమః యస్యస్మృత్యా॥

(౧) తా॥ విఘ్నేశ్వరపూజ॥ అభ్యంజన స్నానము మొదలగు మంగ ళకృత్యములను నెరవేర్చుకొని సకలపెద్దజ్ఞులకును, కులస్వామికిని, నమస్కా రమును జేసి సంకల్పమును జేసి "మమధర్మపత్న్యాః...సుముహూర్తమస్తు" అని చెప్పి ప్రాణాయామసంకల్పములను జేసి "సుముఖశ్చైకదంతశ్చ" అనున ది మొదలుకొని చెప్పబడినవిధముగ "యస్యస్మృత్యా" అనువఱకునుగల మం త్రములచేత విఘ్నేశ్వరపూజను జేయవలయును.

వాస్తుపూజా.

(౨) భూమింగోమయేనలిప్య। రంగవల్ల్యాద్యలంకృత్య। పాత్రస్థితతం డులంనిధాయ అష్టదళపద్మంలిఖ్య। ద్వౌకలశౌప్రతిష్ఠాప్య। గంగాజలంపూరయి త్వా।పూజయామివిశుద్ధ్యర్థం భూతానాంసర్వకర్మసు। అస్మిన్కలశద్వయేవా స్తుపారణమావాహయామినమః। వాస్తుదేవతాభ్యోధ్యానావాహనాదిసర్వోప చారపూజాంకృత్వా।కలశస్యముఖేవిష్ణుః కంఠేరుద్రసమాశ్రితః। ఆయాంతుదే వపూజార్థందురితక్షయకారకాః। ఆయాంతుసకుటుంబస్యదురితక్షయకారకాః। యత్రయోగీశ్వరఃకృష్ణో। స్మృతేసకలకల్యాణంనమః సర్వమంగళమాంగల్యే- తదేవలగ్నం— లక్ష్మీనారాయణాభ్యాంనమః ఉమామహేశ్వరాభ్యాంనమః వాణీహిరణ్యగర్భాయనమః। శచీపురందరాభ్యాంనమఃఅరుంధత్యైనమఃదు ర్గాగణపతిక్షేత్రపాలక మాతృభ్యోనమః వైశ్యాబాక్యేభ్యోనమః ఇష్టదేవ తాభ్యోనమఃసర్వేభ్యోబ్రాహ్మణేభ్యోనమః సుముహూర్తమస్త్వితిభవంతో బ్రువంతుసుముహూర్తమస్తు॥

(౨) తా॥ వాస్తుపూజ॥ అట్లు విఘ్నేశ్వరపూజను చేసినపిమ్మట భూ మినిగోమయముచేతనలికి రంగవల్ల్యాదులచేతనలంకరించి పాత్రములోని తం డులములనుబోసి యాబియ్యముమీద ఎనిమిదిదళములుగల పద్మమును వ్రాసి రెం డుకలశములను బెట్టి వానియందుగంగోదకమునుబోసి "పూజయామివిశుద్ధ్య ర్థమ్" అనునది మొదలుకొని "బ్రువంతుసుముహూర్తమస్తు" అనువఱకును గ ... మంత్రములచేత వాస్తుదేవతను పూజింపవలయును.

(౩) తా॥ పుణ్యాహవాచనము॥ అగ్నికలశద్వయమునందును, వాస్తు దేవతనుపూజించినపిమ్మట ప్రాణాయామసంకల్పములనుజేసి "యజమానస్య ధర్మపత్న్యాః" అనునదిమొదలుకొని "సిద్ధిరస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు" అనువఱకును చెప్పబడినవిధముగా పుణ్యాహవాచనమును జేయవలయును.

* నాందీమాతృకాపూజనమ్. *

(౪) ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ। యజమానస్యకాంతాయాః గర్భాధానాంగభూతంనాందీఆవాహనంఆచరిష్యే। తండులోపరిహరిద్రాస్వర్ణసహితబ్రాహ్మ్యాదిసప్తమాతృకాపూజయిత్వా। బ్రాహ్మ్యాది సప్తమాతృకా దేవతాభ్యోనమః ధ్యానాది ఉపచారపూజా। శోభనదేవతా ప్రీత్యర్థంనాందీ ఇదంపుణ్యాహవాచనంఆచరిష్యే। ఇదాదేవీ సరస్వతీ శోభనే శుభదాయినీ। బ్రాహ్మ్యాదిమాతృకానాంచ మోదయేత్సర్వదేవతాః। శుభంశోభనంనాందీ ఆవాహనాదిసుముహూర్తమస్తు। ఇతినాందీఆవాహనసమాప్తిః॥

(౪) తా॥ నాందీమాతృకాపూజనము॥ పుణ్యాహవాచనమైన పిమ్మట సంకల్పమునుజేసి "యజమానస్యకాంతాయాః గర్భాధానాంగ భూతః నాందీఆవాహనమ్" అనునదిమొదలుకొని "నాందీఆవాహనాదిసుముహూర్తమస్తు" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత నాందీమాతృకాపూజన చేయవలయును.

* నాందీతర్పణమ్. *

(౫) ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాం శుభతిథౌ యజమానస్య ధర్మపత్న్యాః గర్భాధానాంగభూతంనాందీతర్పణం ఆచరిష్యే — నాందీవిశ్వేదేవానాంఅర్ఘ్యంనమః నాందీప్రపితామహపితామహాః పితరః గోత్రపాద్యార్ఘ్యాదీన్నమః। విశ్వేదేవాః పాద్యార్ఘ్యాసనంనమః। నాందీప్రపితామహ పితామహ మాతరః గోత్రాః। పాద్యార్ఘ్యాసనంనమః। విశ్వేదేవాః పాద్యార్ఘ్యాసనంనమ నాందీసపత్నీకమాతామహమాతుః పితామహమాతుః ప్రపితామహ్యాః పాద్యార్ఘ్యాసనంనమః। సకలారాధనైస్స్వర్చితమస్తు। హిరణ్యాక్షతాన్ గృహ పృథివ్యాంసర్వభూతానిసాగరాః సర్వదేవతాః। నాందీద్రవ్యం గృహీత్వా మోకరిష్యేకర్మసిద్ధయే। ఇదంనాందీద్రవ్యేణనాందీశోభనదేవతాః ప్రీయంతాం ఇతి నాందీసమాప్తిః॥

(౫) తా॥ నాందీతర్పణము॥ నాందీమాతృకాపూజను చేసిన పిమ్మ

(౩) తా॥ పుణ్యాహవాచనము॥ అఖ్యకలశద్వయమునందును, వాస్తు దేవతనుపూజించినపిమ్మట పాణిగ్రాయిన సంకల్పములను జేసి "యజమానస్య ధర్మపత్న్యాః" అనునదిమొదలుకొని "సిద్ధిరస్త్వితిభవంతో బ్రువంతు" అను వఱకును చెప్పబడినవిధముగా పుణ్యాహవాచనమును జేయవలయును.

నాందీమాతృకాపూజనమ్.

(౪) ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ। యజమానస్యకాంతాయాః గర్భాధానాంగభూతంనాందీఆవాహనంఆచరిష్యే। తండులోపరిహరిద్రాస్వర్ణసహితబ్రాహ్మ్యాదిసప్తమాతృకాపూజయిత్వా। బ్రాహ్మ్యాది సప్తమాతృకా దేవతాభ్యోనమః ధ్యానాది ఉపచారపూజా। శోభనదేవతా ప్రీత్యర్థంనాంది ఆదౌపుణ్యాహవాచనంఆచరిష్యే। ఇడాదేవీ సరస్వతీశోభనే శుభదాయినీ। బ్రాహ్మ్యాదిమాతృకానాంచ మోదయేత్సర్వదేవతాః। శుభంశోభనంనాందీ ఆవాహనాదిసుముహూర్తమస్తు। ఇతినాందీఆవాహనసమాప్తిః॥

(౪) తా॥ నాందీమాతృకాపూజనము॥ పుణ్యాహవాచనమైన పిమ్మట సంకల్పమును జేసి "యజమానస్యకాంతాయాః గర్భాధానాంగ భూతః నాందీఆవాహనమ్" అనునది మొదలుకొని "నాందీఆవాహనాదిసుముహూర్తమస్తు" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత నాందీమాతృకాపూజన చేయవలయును.

నాందీతర్పణమ్.

(౫) ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాం శుభతిథౌ యజమానస్య ధర్మపత్న్యాః గర్భాధానాంగభూతంనాందీతర్పణం ఆచరిష్యే — నాందీవిశ్వేదేవానాంఅర్ఘ్యంనమః నాందీప్రపితామహపితామహపితరః గోత్రపాద్యార్ఘ్యాదీన్నమః। విశ్వేదేవాః పాద్యార్ఘ్యాసనంనమః। నాందీప్రపితామహ పితామహ మాతరః గోత్రాః। పాద్యార్ఘ్యాసనంనమః। విశ్వేదేవాః పాద్యార్ఘ్యాసనంనమ నాందీసపత్నీకమాతామహమాతుః పితామహమాతుః ప్రపితామహగోత్రా పాద్యార్ఘ్యాసనంనమః సకలారాధనేస్వర్చితమస్తు। హిరణ్యాత్తుతాః గృహ పృథివ్యాంసర్వభూతానిసాగరాః సర్వదేవతాః। నాందీద్రవ్యం గృహీష్వ మోకరిష్యేకర్మసిద్ధయే। ఇదంనాందీద్రవ్యేణనాందీశోభనదేవతాః ప్రీయంతాం ఇతి నాందీసమాప్తిః॥

(౫) తా॥ నాందీతర్పణము॥ నాందీమాతృకాపూజను చేసిన పిమ్మ

"ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాంశుభతిథౌ" అనునది మొదలుకొని "నాందీశో భనదేవతాఃప్రీయంతు" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత నాందీతర్ప ణమును చేయవలయును.

— * అగ్నిప్రతిష్ఠాపనమ్. * —

(౬) అథపాణిగ్రహణానాయవ్యసంకల్ప్య ఏవంగుణేత్యాది శుభతిథౌ యజ మానస్యధర్మపత్న్యాః ప్రథమరజోదర్శనకాలే ఆదిత్యాది నవగ్రహాణాం శుభ ఏకాదశస్థానస్థఫలావాప్త్యర్థం పురాణోక్తప్రకారేణ పునఃసంధానాఖ్యం కర్మ కరిష్యమాణః స్థలశుద్ధ్యర్థం స్థండిలోల్లేఖనాద్యగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం ఆచరిష్యే వాలు కామండలస్యోపరిస్థండిలే సన్నిధాయ ద్వాదర్భ్య ఏకసమిధం గృహీత్వా దక్షిణోత్త రేరేఖాంలిఖిత్వా। పూర్వపశ్చిమరేఖాంకృత్వా అగ్నింప్రజ్వాల్య తద్వయం సమి ధం ఈశాన్యభాగే విసృజ్య అగ్నిప్రతిష్ఠాపనంఆచరిష్యే। మహాతేజం స్వర్ణవర్ణం తేజోమంతంహుతాశనం। ద్వ్యాక్త్రమహితం దేవమండలే శానసంస్థితం। ఇత్య గ్నింప్రతిష్ఠాప్య। అగ్నిమావాహనం। ఆచరిష్యే। ఏహ్యగ్నే ఇహలోకే పత్రిఃప్రా దికాలసంస్థితాః। ఇత్యగ్నిమావాహనం। ఆచరిష్యే। జ్వాలితం సప్తజిహ్వం నాంత్వాం నోఽర్చకః। ఇత్యగ్నిమావాహనం। వేదిగృహ్య సమిధౌ ద్వేగృహీత్వా దేవసమి ధౌకృత్వా యాస్నైఋత్యాగ్నేయ చత ద్విత్వసమిధః సన్నిధాయ అన్వాయాం క్రమశః। భూతప్రేతపిశాచాద్యాగాః సావిఘ్నకారిణః। దక్షిణార్థం క్రియాం అత్రసమి ధం దిక్షు క్షేపేత్। అగ్నిమూర్తిధ్యానం ఆచరిష్యే। సప్తహస్తశ్చతుశ్శృంగశ్చ మే షారూఢ స్స్రగ్ధరః। శక్తిహస్తస్సమేతశ్చ విశ్వమూర్తిః హుతాశనః। త్రయస్త్రింశ తి దేవానాం త్వం ముఖే తృప్తిమానసః। ప్రార్థనాం మనసా వందే షీఘ్రం మే సంప్ర సాదయ। ప్రాఙ్ముఖోగ్నే మమ సమ్ముఖో భవ। అగ్నిమలంకరిష్యే। అగ్నయే న మః। వహ్నయే నమః। వీతిహోత్రాయనమః। ధనంజయాయనమః జాతవేదసే నమః। హుతాశనాయనమః దేవప్రియాయనమః శ్రీయజ్ఞపురుషాయనమః ఇత్యలం కృత్య। పాణిగ్రహణానాయవ్య। సంకల్ప్య। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ। యజమాన స్యసకుటుంబస్య క్షేమస్థైర్య ఆయురారోగ్యఐశ్వర్యాభివృద్ధ్యర్థం గర్భాధానాం గభూతం ఆదిత్యాదినవానాంగ్రహాణాంప్రీత్యర్థం వ్యాసోక్త ప్రకారేణనవ గ్రహహోమాఖ్యంకర్మఆచరిష్యే। అత్ర అన్వాధానః। తత్ యథాసంభవ దేవతానాం యథాసంభవద్రవ్య పరిహారార్థం యథాసంభవక్రియమాణం అన్వాధానం। ఆదిత్యాదినవగ్రహాణాంనామానిఅధిదేవతాప్రత్యధిదేవతా

నామానిప్రత్యేకంతంత్రోక్తప్రకారేణ సమిధాజ్యంతండులైశ్చ పృథక్ పృథక్ దేవతానామాన్యేకైకప్రకారేణసమిధాజ్య తండులైశ్చ ఏవంప్రకారేణసమిధో ఆధాస్యే। అగ్నయేనమః అస్మిన్నవగ్రహహోమే అన్వాధానప్రయుక్తాః సుముహూర్తమస్తు। పాత్రాదిదిషుసంమార్జనం। ఉత్తరాగ్రాన్ ప్రాగగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య॥

(౬) తా॥ అగ్నిప్రతిష్ఠాపనము॥ అట్లు నాంది సమాప్తమైన పిమ్మట ప్రాణాయామసంకల్పములనుచేసి "యజమానస్య ధర్మపత్న్యాః" అనునవి మొదలుకొని "ప్రాగగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య" అనునంతకును చెప్పబడినవిధిచేత అగ్నిప్రతిష్ఠాపనమును చేయవలయును.

— * అథ గ్రహారాధనం. * —

(౭) అథప్రాణాయామ్యసంకల్ప్య। ఏవంగుణవిశిష్టాయాం శుభతిథౌ। యజమానస్యధర్మపత్న్యాః ప్రథమరజోదర్శనకాలే ఆదిత్యానాంనవానాంగ్రహాణాంశుభఏకాదశఫలావాప్త్యర్థం। గర్భాధానాంగభూతంగర్భాధానకాలేసుముహూర్తసిద్ధ్యర్థంపురాణోక్తప్రకారేణ భూప్రార్థనాదికలశస్థాపనంఆచరిష్యే। సముద్రవసనే దేవి పర్వతస్తనమండలే। విష్ణుపత్ని నమస్తుభ్యం భూమిదేవి నమోస్తుతే। ఇతిభూమిప్రార్థనా। గంగేచయమునేచైవ। ఇతికలశస్థాపనం। శిరశ్శ్రోత్రనేత్రఘ్రాణానాసోష్ఠజిహ్వాస్తథైవచ। కంఠేస్కంధే చ హృదయే కటిబాహూ తథాంగుళీః। ఊరూజానుద్వయం పాదాంతం తత్తన్న్యాససపూజితం। పంచప్రాణప్రతిష్ఠాఖ్యాస్సన్నిధింకురుసర్వదా। ఇతిప్రాణప్రతిష్ఠాపనం। గణపతిపూజనం। ఆదిత్యాదినవగ్రహాన్ ఆచరిష్యే। వేదిమధ్యే లలితకమలేకర్ణికాయాంతరస్థః సప్తాశ్వశ్చారుణరుచిరవపుఃసర్వదత్త్వంద్విబాహుః। మిత్రే తమశ్చాపహారివిధగుణైకాశ్యపస్యోపమాతఃకాలింగాఖ్యోవిషయజనితఃప్రాఙ్ముఖంపద్మహస్తః॥ ఆదిత్యరక్తవర్ణసహితవర్తులాకారమండలే గోధూమరాశౌ వేదిసూర్యగ్రహమావాహయామి। చంద్రగ్రహమావాహనంనమఃఆచరిష్యే। ఆగ్నేయధాశ్వేతవర్ణోదశాశ్వశ్చాత్రేయజో యామునదేశజశ్చ। ప్రత్యఙ్ముఖస్థశ్చతురస్రపీఠేగదావరాంకోహిమగుంశ్శశాంకః। చంద్రం। శ్వేతవర్ణం। సహితసూర్యస్య ఆగ్నేయదిశ్యాం చతురస్రాకారమండలే తండులరాశ్యోపరి చంద్రగ్రహమావాహయామి। యామ్యేగదాశక్తిధరాఘనీలః వరప్రదోయామ్యముఖోత్తరస్థః। అవంతీపరితోషకరప్రతికోణేహాగారోత్రేఖరద్వాజకులేప్రమూ

తః।అంగారకగ్రహంరక్తవర్ణసహితసూర్యగ్రహస్యదక్షిణదిగ్భాగే త్రికోణాకారమండలేవృశ్చికరాశౌపరికుజగ్రహమావాహయామి।బుధగ్రహారాధనంఆచరిష్యే।ఉదఙ్ముఖోమాగధదేశజశ్చఆత్రేయగోత్రశ్చరమండలస్థః। సఖడ్గచర్మాసిగదాధరోగ్రస్థశ్చైకాస్యభాగే వరదఃప్రశాంతః। బుధగ్రహమావాహయామి। సహితసూర్యగ్రహస్యఈశాన్యదిగ్భాగేబాణాకారమండలేమద్గరాశౌపరిబుధగ్రహమావాహయామి। బృహస్పతిగ్రహంఆచరిష్యే।సౌమ్యోదఙ్ముఖదశ్చదణరసపీఠేరథస్థితస్స్వాస్యముఖసుపీతః। దండాక్షమాలాజపపాత్రధారీ సంధోశ్చజేశ్వరదఃసుశీలః। బృహస్పతింసహితసూర్యగ్రహస్య ఉత్తరదిగ్భాగేదీర్ఘచతురస్రాకారమండలేధనుకరాశ్యోపరి।బృహస్పతిమావాహయామి। శుక్రగ్రహంఆచరిష్యే।ప్రాచ్యాందిశభోజకటేసుజాతో భృగోస్సుతో పూర్వముఖశ్చఖ్యాతః। సపంచవర్ణశ్చరథాధిరూఢోదండాక్షమాలాజపపాత్రధారీ। శుక్రగ్రహంశ్వేతవర్ణంసహితసూర్యగ్రహస్య త్రికోణాకారమండలేతులారాశౌపరిశుక్రగ్రహమావాహయామి। శనైశ్చరగ్రహారాధనంఆచరిష్యే। బాహాసనోగృధ్రరథఃసుశీలఃప్రత్యఙ్ముఖఃకాశ్యపజోప్రతీచ। శనైశ్చరంనీలవర్ణం సహితసూర్యగ్రహస్యపశ్చిమదిగ్భాగేధనురాకారమండలే తిలరాశ్యోపరి శనైశ్చరగ్రహమావాహయామి। రాహుగ్రహారాధనంఆచరిష్యే।సశూల్యచాపేషువరప్రదశ్చసౌరాష్ట్రదేశే ప్రభవశ్చసౌరిః। యామ్యాననోనైఋత్యగఃకరాళోసుశీలఖడ్గీవరదశ్చరౌద్రః। బర్బరదేశజశ్చశూర్పాసనసింహగమనశ్చధూమ్రః। రాహుంధూమ్రవర్ణంసహితసూర్యగ్రహస్య నైఋత్యదిగ్భాగే శూర్పాకారమండలేమేషరాశౌపరిరాహుగ్రహమావాహయామి। కేతుగ్రహారాధనం। ధ్వజాసనీజైమినిగోత్రజాతో ప్రభూతవేషశ్చసుచిత్రవర్ణః। యామ్యాశ్రితోవాయువిచిత్రఖడ్గఃగృధ్రాసనోధూమ్రరథాధిరూఢః। కేతుంచిత్రవర్ణంవాయువ్యదిగ్భాగేధ్వజాకారమండలే కుంభరాశౌపరికేతుగ్రహమావాహయామి। ఇంద్రాదిలోకపాలకానావాహయామి। దుర్గాదిపంచదేవతామావాహయామి।దిక్పాలమావాహనమాచరిష్యే।ఇంద్రమావాహనంఐరావతగజారూఢం శచీపతింశాంగాయుధరుణకేవేభ్యస్సహితత్వం ప్రసీదభో ఇంద్రాయ ఐరావతారూఢాయవజ్రహస్తాయశచీపతయేఇంద్రమావాహనంనమః।అగ్నిమావాహనంఆచరిష్యే।అగ్నింమేషంసమారూఢంజ్వాలాపస్త్రోస్వాహాపతిః। సాంగాయువరుణదేవేభ్యోసహిత ప్రసీదభోఅగ్నయే మేషారూఢాయ జ్వాలాహస్తా

యస్వాహాపతయేఅగ్నిమావాహయామి । యమావాహనం । యమోయమ
హిషారూఢందండీకామాపతిస్వయం। సాంగాయయమాయమహిషారూఢా
యదండహస్తాయ యమాయఆవాహనంనమః । అథనైఋత్యంనరారూఢం
పాశహస్తోరుమాపతిః । సాంగాయనైఋత్యాయనరారూఢాయమహాజేతా
య ఆవాహనంనమః । వరుణమావాహనంఆవరిష్యే । వరుణంమకరారూ
ఢంపాశహస్తంరుమాపతిం । సాంగాయవరుణాయ ఆవాహనంనమః । వా
యుమావాహనం । వాయవ్యంచ మృగారూఢం ధ్వజహస్తాం జనాపతిం।
సాంగాయవాయవ్యమావాహయామి । కుబేరావాహనం । సోమయాశ్వస
మారూఢంఖడ్గిచిత్రాపతిస్వయం । సాంగాయకుబేరాయ ఆవాహనంనమః
ఈశాన్యారాధనం । ఈశానంవృషభారూఢం శూలహస్తాంబికాపతిం।సాం
గాయదిక్పాలకమావాహనం। దుర్గాసింహాసనారూఢాసర్వాయుధపరిష్కృ
తా।సాంగాందుర్గామావాహయామి।క్షేత్రపాలం । క్షేత్రంచ క్షేత్రపాలంచ
కుండలందండపాణినం । సాంగాయక్షేత్రపాలాయఆవాహనంనమః। వాస్తు
పురుషం। మందిరాదిగృహేతుభ్యంవాస్తుపురుషమందిరం । సాంగాయవాస్తు
పురుషాయనమః ఆవాహనంనమః। అభయంకరం। అభీష్టమంతయంశీఘ్రమః
సాచింతయన్నపి। సాంగాయఅభయంకరాయనమఃఇదమావాహనం। ఆవ
హాయామిత్ర్యంబకం। గౌరీవల్లభకామహేశ్వ్రర్యంబకంశూలపాణినం । సాంగ
యత్ర్యంబకాయనమఃఆవాహయామి। బ్రహ్మ । బ్రహ్మాహంససమారూఢం
మండలూవక్షమాలినం । సాంగంబ్రహ్మాణంఆవాహయామి। విష్ణుంతార్క్ష్య
సమారూఢంశంఖచక్రగదాధరం। సాంగంవిష్ణుమావాహయామి। వృషారు
ఢంమహారుద్రంశూలంపాశుపతంధరం।సాంగంరుద్రమావాహయామి।ఇమ
సర్వదేవతాఃపూదేవతాఃస్థిరోభవ । వరదోభవ । ఆదిత్యాదినవగ్రహాదే
తాదిక్పాలదుర్గాదిదేవతాఃసప్తవింశతిదేవతామావాహనం। ఆవాహితో
వ। సర్వాభ్యోదేవతాభ్యోనమః।ధ్యానాదిసర్వోపచారపూజాంనమః। హే
మాందాహియామాసపాత్రిపర్యంతం తావత్వంసుస్థిరోభవ । బ్రాహ్మణేభ
సర్వకలశాభ్యర్చతాన్॥ అథయాత్రాసాధనం ॥ స్థాలీతండులపాత్రాణిప్రోక్షి
దర్వీమేఖలస్రుచౌప్రణీతపాత్రం ఆజ్యపాత్రంచ యథాక్రమం । తస్యోప
పీఠేచఇధ్మబర్హిస్సదవతు। అగ్నిశ్చోత్తరదిగ్భాగే స్థాల్యాది తండులపా
... ప్రణీతా పాత్రాద్యేతాని పాత్రా

సంస్కృత్య। తస్యోపరిఇధ్మంస్థాపయిత్వాతదుత్తరతోదర్భైః బర్హిః సమాస్తీర్యతత్రపాత్రా
సాదనం। ఆజ్యస్థాలీంస్రువంచైవఇధ్మాబర్హిస్తథైవచేతి। ఏవంప్రకారేణ
ప్రాదేశదర్భానాదాయసతదర్భిర్ద్వౌపవిత్రేస్థాప్య। పాత్రాణిప్రోక్ష్య। తత్పు
తో ప్రణీతాపాత్రమాదాయసపవిత్రేగంధికీత్వా। అక్షతాన్నిక్షిప్య। జలే
నాపూర్య। అస్మిన్కర్మణితంత్రే బ్రహ్మాణం త్వా వృణే ఆచరిష్యే। ఇతి బృహ
స్పతయే బ్రహ్మాణం దక్షిణం బృహస్పతిః బ్రహ్మా బ్రహ్మాసనం స్థాపయ॥ క్రియ
మాణతంత్రోక్తకర్మణి బ్రహ్మత్వం కృత్వా। హవిరర్థం పూర్ణపాత్రే నిధాయ
ఆదిత్యాదినవగ్రహదేవతా తంత్రోక్తప్రకారేణ ప్రోక్ష్యామి। చతుష్కృత్వ ఉప
గృహీత్వా। తత్పాత్రేఅంతర్ధాయచతుర్గ్రాహంప్రోక్ష్యామి। తేనపాత్రే
ఆజ్యపాత్రేనిధాయపర్యగ్నికరణంకృత్వాస్థాల్యాదిద్రవ్యశుశ్రూషార్థం। స్రుచౌప్రు
క్ష్యనిహంత్యాద్రవ్యాణిప్రోక్ష్యఅగ్నౌప్రతపయమార్జయేత్। ఇతిపర్యగ్నికరణం।
తత్దక్షిణహస్తేనిక్షిప్యఘృతపాత్రంనిరీక్ష్యఅగ్నౌప్రక్షిప్యఉదగగ్రేబర్హిషిఆజ్యం
నిధాయసమాదాయద్వౌస్రువేణప్రక్షిప్యమహాస్రువదర్భాంగులేనాగ్నౌప్రక్షిప్య।
తదగ్రేణగృహీత్వాఅంజలిగతహస్తేస్పృష్ట్వాయత్రపవిత్రాగ్రంప్రోక్ష్యేదితి।
పవిత్రాభ్యాంఘృతపాత్రంనమస్కృత్యప్రణమ్యఅగ్నిమహాన్। హిరణ్యాదిగ్నిమలంకృత్య
త్వా। ఇధ్మాన్నిధాయ। అథఇధ్మంప్రోక్ష్యఇతిఇధ్మాన్అగ్నిమహాన్ప్రజ్వాల్య। సర్వ
స్వసఫలంకురుయాంతుప్రీయంతాంపావకోఽనలః। ఇతిఇధ్మంనిక్షిప్య। అస్మిన్పూర్వో
క్తనవగ్రహతంత్రేఇధ్మప్రక్షేపణంసుముహూర్తమస్తు। వాయవ్యాదిఆ
గ్నేయపర్యంతంనైఋత్యాద్యఈశాన్యపర్యంతంఆజ్యధారాంహుత్వా। ఇతి
తంత్రోక్తప్రకారసమాప్తిః॥ అథనవగ్రహాణాంసమిధః॥ అర్కపలాశ
ఖదిరాః। అపామార్గస్తథైవచ। అశ్వత్థోదుంబరంచైవశమీదూర్వాకుశాఃక్ర
మాత్। ఇతిసమిత్సంగ్రహః॥ అథనవగ్రహాణాంధ్యానంఆచరిష్యే। పద్మాసనఃప
ద్మకరోద్విబాహుఃపద్మద్యుతిఃసప్తతురంగవాహః॥ దివాకరోలోకగురుఃకిరీటీ
మయిప్రసాదంవిదధాతుదేవః॥ ఆదిత్యాయనమః॥ ఆదిత్యమావాహయామి। చం
ద్రం। శ్వేతాంబరఃశ్వేతవిభూషణశ్చశ్వేతద్యుతిర్దండధరోద్విబాహుః। చం
ద్రోఽమృతాత్మావరదఃకిరీటీశ్రేయాంసిమహ్యంవిదధాతుదేవః। చంద్రం। కు
జం। రక్తాంబరోరక్తవపుఃకిరీటీచతుర్భుజోమేషగమోగదాభృత్। గదాధరో
రక్తవపుఃసదామమస్యాద్వరదఃప్రశాంతః। అంగారకాయనమః। అం
గారకం। బుధం॥ పీతాంబరఃపీతవపుఃకిరీటీచతుర్భుజోదండధరశ్చదేవః। శ్రే

యాంసీదత్వాసదితస్సుదన్నః సింహాధిరూఢోవరదో బుధశ్చ। గురుః॥ పీతాంబరో పీతవపుః కిరీటీ చతుర్భుజో దేవగురుః ప్రశాంతః। తథాపిదండం చ కమండలుం చ సదావతాత్త్వం వరదోస్తు మహ్యం। గురు॥ శుక్రం। శ్వేతాంబరో శ్వేతవపుః కిరీటీ చతుర్భుజో దైత్యగురుః ప్రశాంతః। తపశ్చదండం చ కమండలం చ జపం చ బిభ్రద్వరదోస్తు మహ్యం। శుక్రాయ శుక్రం। శనిం। కృష్ణాంబరం కృష్ణవపుః కిరీటీ గృధ్రస్థితః శంఖకరో ధనుష్మాన్। చతుర్భుజో సూర్యసుతః ప్రశాంతః సదాస్తు మహ్యం వరదో గదాభృత్॥ శనిమ్। నీలాంబరో నీలవపుః కిరీటీ ఖడ్గీ చ ధన్వీ ప్రకటీకృతాంగః। ప్రాకారమాలంకృతపూర్వగే హే రాహు సదా మే కుశలం తనోతు॥ కేతుః। చిత్రాంబరః చిత్రవపుః విధూమః సుదః చిత్రభూమిః అతసీపుష్పకాంతిః। ప్రశంసితో మే అర్ధవపుశ్చ రాహోః కేతుస్సదా మాం కుశలం తనోతు॥ కేతవేన కేతుం॥ ఇతి నవగ్రహ హోమః॥ పూర్వవత్ శ్లోకేన అష్టదిక్పాలక హోమః॥ ద్యుస్వాగణాధిపక్షేత్రపాలినాస్తోష్పతి అభయంకరం శ్రీబ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వర ఏతాం సప్తవింశతి దేవతా హోమః॥ పూర్వశ్లోకవత్। పురాణతంత్రోక్త ప్రకారేణ నవగ్రహ హోమః సమాప్తః॥

(౭) తా॥ గ్రహారాధనము॥ అగ్నిప్రతిష్ఠాపనమును జేసిన పిమ్మట మండపారాధనా సంకల్పములను జేసి "యజమానస్య శర్మణ ఆత్మ్యః" అనునవి మొదలుకొని "నవగ్రహ హోమస్సమాప్తః" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత గ్రహప్రార్థన మొదలుకొని నవగ్రహ హోమాంతమువఱకును చెప్పబడిన కర్మములను చేయవలయును.

అథస్విష్టకృద్ధోమః.

(౮) తంత్రమధ్యక్రియామధ్యేపతిహోమాత్రపహుతాశన। తుభ్యస్వవరదోయేన శేషేనాహుతికర్తయా। అగ్నయేనమః సర్వకామసమృద్ధ్యర్థం సర్వాభీష్టప్రదాయక। క్రియాతంత్రసమృద్ధ్యర్థం శేషేనాహుతికర్తయా। ఇష్టసజ్జాగ్రం భంవిస్పృజ్య। ఆజ్యాహుతేన అగ్నిహుత్వా మధ్యే మంత్రతంత్రలోపదోషపరిహారార్థం పి శేషాహుతిం ఆచరిష్యే। అనేన హోమేన సంపూర్ణతుష్ట్యర్థం సర్వదేవతా ప్రార్థయేత్ యో భూయసిప్రదేహి మే। వేదీపూర్ణ హోమం ఆచరిష్యే। పృథివ్యాదిషు భూతాని తుష్ట్యర్థం పావకో నలః। వేదీపూర్ణేన హోమేన దత్తమాజ్యం సమర్పయా। ఇతిస్విష్టకృద్ధోమః॥

(౮) తా॥ స్విష్టకృద్ధోమము॥ అట్లు నవగ్రహ హోమమును జేసినపి

ాట "తంత్రమధ్యేక్రియామధ్యే" అనునదిమొదలుకొని "దత్తమాజ్యంసమ
ృయ" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత స్విష్టకృద్ధోమమును
యవలయును.

అథపూర్ణాహుతిః.

(౯) స్మరతవాయుమిత్రంసప్తజిహ్వాద్విశీర్షంద్విపదకుమస్యదేవంహో
నహ్యంజనంచ। ఘృతసహితసుపాత్రంశక్తిమన్నంస్రువౌచసుమతుసకలసిద్ధి
ంచింతయేహంసవాహం। సర్వపూర్ణాహుతించైవ హోమాంతేనప్రశస్తి
ం। ఆయుస్తేజస్కరంవిద్యాత్ప్రీయతాం అస్మిన్ తంత్రోక్తనః గ్రహహోమ
ర్ణాహుతిసుముహూర్తమస్తు।ఆజ్యపాత్రముత్తరతోనిధాయప్రణీతాపా
పురతస్స్థిత్వాసుభంశుభం॥ శోభనం॥ పూర్ణపూర్ణసుపూర్ణస్య పూర్ణంగం
తుత్రైస్వహా। ప్రణీతాపాత్రమాదాయఅక్షతాన్ శిరసిధారయేత్। అథప
స్తరణాన్ ఉత్తరాదిదక్షిణతోవిసృజేత్। బ్రహ్మణేదక్షిణాందత్వా శ్రీయజ్ఞే
శ్వరఃప్రీయతాంప్రీతోభవతు। యజ్ఞేశ్వరాయదక్షిణ్యాంగపూజాం ఆచరిష్యే।
యజ్ఞేశ్వరాయధ్యానావాహనాదిషోడశోపచారపూజాంసమ॥ అథప్రదక్షిణన
మస్కారం। సమస్తేగణభోక్త్రేసమస్తేహవ్యవాహన। సమస్తేవిశ్వతోమాత్రా
మసప్తజిహ్వాయతేనమః। గోవిందపుండరీకాక్షయజ్ఞేశ్వరసమాధిప। రామ
కృష్ణహృషీకేశ నారాయణనమోస్తుతే। స్థాణుశ్శంభుశ్శివశ్శూలీ శర్వఈశా
ఃశంకరః। పినాకీచంద్రమౌళిశ్చ సదాశివనమోస్తుతే॥ బలిదానం॥ భోఇంద్రద
శ్రాగచ్ఛయజమానస్య। ఏవంప్రకారేణఅష్టదిక్పాలిందత్వా। ఇతి పూర్వో
తంత్రోక్తప్రకారేణ నవగ్రహహోమఃసమాప్తిః॥

(౯) తా॥ పూర్ణాహుతి॥ స్విష్టకృద్ధోమమునుచేసినపిమ్మట "స్మరత
వాయుమిత్రమ్" అనునదిమొదలుకొని "ఏవంప్రకారేణ అష్టదిక్పాలిందత్వా"
అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత పూర్ణాహుతిని చేయవలయును.

* గర్భాధానాంగహోమః. *

(౧౦) ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌమమకాంతాయాః ప్రథమగర్భాదిస
ంస్కారసిద్ధ్యర్థంగర్భాధానహోమంఆచరిష్యే। సవస్త్రేణ తండులమాం దా
యచేలసమిధఃనిధాయఉదకేనప్రోక్ష్య। అగ్నింపరిస్తీర్య। దర్భద్వయంప్రజ్వా
ల్య।లాజాంప్రదక్షిణీకృత్వా। తతఃకూర్చౌవిసృజ్యఇతిధ్యాయంజలంతిధాఅగ్నిం
వాయురాకాశమేవచ। భూతాత్మకందేహంవృతం దేహమేతుహుతాశన।

రసంస్పృష్ట్వాసుమేధో స్త్రీసమశక్తిస్తథైవచ । ఆత్మానంసంభవందేహిపుత్రం దేహిదివాకర। మిథునంగర్భసంజాతంపశవస్సా ప్రసూతికాః । సుగుణం ధార్మికందేహియన్మోదంతం క్రియాయుతం।ప్రతాపవాన్ దేహిపుత్రంకీర్తిమం తంచదేహిమే। ఆత్మానమాత్మసంభూతో రూపవాన్ రూపసంభవః। తత్త్వా లేపరమంపుత్రందేహిమేసర్వదేవతాః।పంచశ్లోకేనఅగ్నౌలాజాన్ సమాస్య। ఇతిపురాణతంత్రోక్తప్రకారేణహోమః॥

(౧౨) తా॥ గర్భాధానాంగహోమము॥ పూర్ణాహుతినిచేసినపిదప "ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ" అనునదిమొదలుకొని "పంచశ్లోకేన అగ్నౌలా జాన్ సమాస్య" అనుపఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత గర్భాధానాంగ హోమమును చేయవలయును.

✻ పునస్సంధానమ్. ✻

(౧౩) ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ ఔపాసనలౌకిక పాణిగ్రహణాగ్నిసిద్ధ్యర్థం. తంత్రోక్తప్రకారేణ పునస్సంధానంకరిష్యే । పాత్రేప్రసృతతండులాన్ హుత్వాసమ్యక్ నిధాయ। పతేనప్రతిష్ఠ్య అగ్నిసంస్కృత్య । సమిత్ స్రువాదీన్ విస్తృత్యపాత్రాణితండులాన్ ప్రవతేజేష్ట్వా। ఇతిప్రయోగః॥ వసన్తేపుష్ దేవరూపసమన్వితాపనః। మనుస్వయంబదో దేవమయిసత్వంసమర్పయ॥ఇతిశ్లోకః॥సహస్రమిథో హుత్వా।నానాదేశ్యసంభూతసర్వక్రతుషుసంస్థితః।దేవతానామ్యాజ్యమాహారమతిదశాంతింప్రయచ్ఛమే । ఏభిశ్లోకైః సప్తాజ్యాహుతిర్జ్యాం హుత్వాసర్వపాపిదోషమాహారంనారీనాతండులేనహి। గృహీత్వాపిమయా దత్తంసంగ్రహణమహుత్వాశన । ఏతైశ్లోకైఃసపరివారహవిర్వాతండులంసమర్పయేత్। ఇతిపునస్సంధానహోమసమాప్తి॥ ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ ఔపాసనలౌకికపాణిగ్రహణార్థంయథాసంభవక్రియాపరిణంఆచరిష్యే । కమలాసనశ్చసంభూతో సర్వక్రతుషుసంస్థితః । దేవానామ్యాజ్యమాహారో అతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే॥ ఇత్యాజ్యకృచ్ఛ్రదానం । హిరణ్యగర్భగర్భస్థం హేమబీజంవిభావసోః। అనంతపుణ్యఫలదమతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే ॥ ఇతిహిరణ్యకృచ్ఛ్రదానం॥సస్యంకరో శివాత్తారంఇహలోకేపరత్రచ। తస్మైద్రవ్యప్రదానేనఅతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే। ఇతిధాన్యకృచ్ఛ్రదానం । ఇతికృచ్ఛ్రత్రయంచకృత్వా। ఔపాసనయోగ్యతాఫలసిద్ధిరస్త్వితిభవంతోబ్రువంతు। యోగ్యతాఫలసిద్ధిరస్తు। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ అస్మాకం చతుర్విధఫలపురుషార్థసిద్ధ్యర్థం ఔ

పాసనంఆచరిష్యే । పునస్సంధానం॥ శేషంతండులాజ్యసముక్తం స్రుగ్భ్యాంధార్య॥ ఆజ్యమభిఘార్య। పర్యగ్నికరణం। అగ్నింప్రోక్ష్య। సమిధసహితమక్షతతండులాన్నిక్షిప్య। తత్రతండులద్వేభాగంకృత్వా ఏకభాగంగృహీత్వా విహ హేలాత్రాయనమః। విధాత్రేనమః। ఇత్యాహుతిద్వయంఅగ్నౌనిక్షిపేత్। అథహూత్రాందాయనమః। విధాత్రేనమః ఇత్యాహుతిద్వయంనమేపేత్। సంసర్గాపనస్పతయేనమః॥

(౧౧) తా॥ పునస్సంధానము॥ అట్లుగర్భాధానాంగహోమమును, సమాప్తిజేసినపిమ్మట "ఏవంగుణవిశేషణత్యాదిశుభతిథౌ" అనునది మొదలుకొని "హుతద్రాతండులంసమర్పయేత్" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత ఆజ్యహోమమును మొదలుగాగల కర్మములను భర్తయేచేయవలయును. పిమ్మట "ఏవంగుణవిశేషణశుభతిథౌ ఔపాసనలోపప్రాయశ్చిత్తార్థము" అనునది మొదలుకొని "సంసర్గాపనస్పతయేనమః" అనువఱకును చెప్పబడినమంత్రములచేత ఔపాసనాంగలోప ప్రాయశ్చిత్తమును చేయవలయును.

॥ అథ అగ్న్యుపస్థానం. ॥

(౧౨) సిద్ధిం దేహి యశో దేహి తేజస్వీ దహనాత్మకః। ఆయుష్యం బలం దేహి స్వస్తి హవ్యవాహన। అగ్నయేనమః ఇత్యభివాద్య। గోత్రాభివాదనం। మేధాధారణం। ఘృతంఘృతకరీపవిత్రజననీ సామంపవిత్రం సిద్ధిరస్తు నిత్యం తద్వర్ధనంతత్। తత్ మేధా నక్షత్రా నామ మేధా నక్షత్రాణి తేజో రాజ్య శేష పాప హారిణీ మే సదా ధార్యతాం। ఇతి మేధాధారణమ్॥

(౧౨) తా॥ అగ్న్యుపస్థానము॥ అట్లు పునస్సంధానము కర్మమును చేసినపిమ్మట "స్థితిందేహియశోదేహి...హవ్యవాహన" అను మంత్రముచేత, అగ్నిదేవునకు నమస్కారమును జేసి "ఘృతంఘృతకరీపవిత్రజననీ" అనునది మొదలుకొని "సదాధార్యతాం" అనువఱకును చెప్పబడినమంత్రముచేత గోత్రాభివాదన మేధాధారణములను జేయవలయును.

॥ అథసమిధారోపణం. ॥

(౧౩) సమిధేనస్థలేప్యగ్నిః ఆగచ్ఛ మమ సన్నిధిం । జ్వాలాయజ్వాలరూపాయ స్వస్తి హుతాశన। ఇతి సమిధమారోప్య। అథోపసమ్యక్త్రాయనమః। ఇదిత్యాంస్రుజాంక్త [illegible] గచ్ఛ మమ దేవ గచ్ఛగచ్ఛస్వ

తాశన। ఇతిశ్లోకేనఅగ్నింవిసృజేత్। ఇతిపురాణతంత్రోక్తప్రకారేణ హోమాసనోపస్థానసమాప్తిః॥

(౧౩) తా॥ సమిధారోపణము॥ ఇట్లుచేసినపిమ్మట "సమిధేనస్థితే హ్యాగ్నిః" అనునదిమొదలుకొని "గచ్ఛగచ్ఛహుతాశన" అను మంత్రములచేత సమిధారోపణమును, అగ్న్యుపస్థానమును జేయవలయును.

* అథఫలప్రదానమ్. *

(౧౪) అథగర్భాధానస్యపంచఫలపూజాంకృత్వా। సఫలతాంబూలలడ్డుకపుష్పమాలికాసహాగర్భంధారయేత్। తతఃసువర్ణఫలదర్భాన్ గృహీత్వా। మూర్ధ్నిప్రక్షిపేత్। పూర్వోక్తపంచశ్లోకాన్ పఠిత్వా। గర్భాధానముహూర్తఃసుముహూర్తమస్తు। అథఫలతాంబూలదానం। తత్ లక్ష్మీనారాయణప్రీత్యర్థంసర్వేషాంసభాజనానాంగంధాదిసకలారాధనేనసహ। ఫలంమయోరథఫలంఫలదాదిసదాస్యాన్తాంపుత్రలాభాభివృద్ధ్యర్థంఅతఃశాంతింప్రయచ్ఛమే। తాంబూలదానంనమః। తాంబూలస్వీకరంభద్రంబ్రహ్మావిష్ణుశివాత్మకం। తస్మాదస్యప్రదానేనఅతఃశాంతింప్రయచ్ఛమే। ఇదంఫలతాంబూలదానేనసంతానగోపాలకృష్ణఃపుత్రంకామయమానస్య ప్రీయతాం। ప్రీతోవరదోభవతు। తతఃబ్రాహ్మణఆశీర్వాదః। పూర్వవత్ సభాజనస్య నూతనవస్త్రాభరణఅలంకరణందత్వా। ఇతిపురాణతంత్రోక్త నవగ్రహ పునఃసంధాన హోమాసనవిధిసమాప్తిః॥

(౧౪) తా॥ ఫలప్రదానము॥ ఇట్లుఅగ్న్యుపస్థానమును జేసినపిమ్మట. "అథగర్భాధానస్యపంచఫలపూజాంకృత్వా" అనునదిమొదలుకొని "ప్రీతో వరదోభవతు" అనునటువంటి చెప్పబడినమంత్రములచేత ఫలదానతాంబూలదానములను చేయవలయును. మఱియును, బ్రాహ్మణాశీర్వాదము, సభాజనపూజను చేయవలయును. మఱియును, నూతనవస్త్రాభరణాలంకరణముల నివ్వవలయును. ఇట్లనిపురాణతంత్రోక్త నవగ్రహపూజాదికముసమాప్తము.

* అథపుంసవనమ్. *

(౧౫) గర్భప్రభృతిమాసానితృతీయంగర్భిణీస్త్రియః। చతుర్థేవష్టమేవాపిస్త్రీణాంపుంసవనోవ్యతో। తత్ సమదినేకర్తవ్యమితి। మంగళస్నానానంతరంభూషణవస్త్రాద్యలంకృత్వా। పురాణోక్తప్రకారేణ పుణ్యాహవాచనం కృత్వా। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ మమధర్మపత్న్యాః గర్భస్థపిండశుద్ధ్యర్థం

పుంసవనం ఆచరిష్యే । హారిద్రామయసూత్రాణిస ప్తవింశతితంతుభిః । బధ్నీయాద్గర్భశుద్ధ్యర్థం తత్పిండాయుష్యవర్ధనం। ఇతిశ్లోకేనసూత్రంబధ్వా। ఔపాసనాగ్నింప్రజ్వాల్య । గోధూమతండులాజ్యేన గుడపయసాసహ మిశ్రయిత్వా। అథహోమః॥ ప్రథమేహవరుణఃసూర్యోద్వితీయోశక్తిచంద్రమాః।కుమారంతంసుతస్యైవతృతీయోశివసంజ్ఞకం। బుధోగణపతిబ్రహ్మా చతుర్థేమాసిసంయుతం । పంచమేగురురీశానష్షష్ఠేగౌరిభృగోసుతః । పవిదో సౌరమిత్యుక్త సప్తమేమాసిసంజ్ఞకం। అష్టమేభైరవోరాహుఃపుణ్యేశాచ్ఛివశక్తయః। పృథక్ పృథక్ద్వంద్వనామసపూర్వోక్తద్రవ్యవగ్నౌసమాపయేత్।తతఃపరంపూర్ణాహుతిః। హోమానుశేషండభౌదంపతిప్రాశయేత్ । ఇతిపురాణతంత్రోక్తపుంసవనం సమాప్తిః॥

(౧౫) తా॥ పుంసవనము ,,గర్భప్రభృతిమాసాని...పుంసవనోచ్యతే,, గర్భధారణకాలము మొదలుకొని మూడవమాసమునందైనను, నాల్గవ మాసమునందైనను, ఆఱవమాసమునందైనను,పుంసవనమును చేయవలయును. మఱియునామాసములయందు సమదినమునందుచేయవలయును. అట్టిదినమునందు దంపతులుమంగళస్నానమును చేసి పిమ్మట భూషణవస్త్రాదులనలంకరించుకొని పురాణోక్తప్రకారముచేత పుణ్యాహవాచనమును చేసి,,ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ,,అనునది మొదలుకొని,,పుంసవనంఆచరిష్యే,, అనువటుకను చెప్పబడినవిధముగసంకల్పమును జేయవలయును.అనంతరమందు ,,హారిద్రామయసూత్రాణి...దాయుష్యవర్ధనమ్,, అనుమంత్రముచేత సూత్రమునుబంధించి యౌపాసనాగ్నిప్రజ్వలింపజేయవలయును. పిమ్మట,,ప్రథమేహవరుణస్సూర్యః,,అనునది మొదలుకొని,,ద్రవ్యవగ్నౌసమాపయేత్,,అనువటుకను చెప్పబడినమంత్రములచేత హోమమును జేయవలయును. పిమ్మట పూర్ణాహుతినిజేసి హోమానుశేషమును దంపతులియ్యరును భుజింపవలయును. ఇట్లనిపురాణతంత్రోక్తమైన పుంసవనవిధి సమాప్తమునుబొందను.

అథసీమంతం.

(౧౬) తత్పూర్వదినేతంత్రోక్తప్రకారేణసీమంతవిధిరుచ్యతే। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌమమధర్మపత్న్యాఃగర్భస్థితాపిండస్య జ్ఞానోదయాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థంపురాణోక్తప్రకారేణపుణ్యాహమాచరిష్యే। ఇతిసంకల్ప్య।పుణ్యాదినేపుంసవనశేషమగ్నింప్రజ్వాల్య। ఔపాసనంకృత్వా। సభార్యసంకుర్యాత్

ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ మమధర్మపత్న్యా గర్భస్యాభివృద్ధ్యర్థం స్త్రీసంస్కారాంగ త్వేనపత్న్యాః సీమంతోన్నయనస్యనురూపసుగుణపుత్రాభివృద్ధ్యర్థం శ్రేయసంతానగో పాలకృష్ణప్రీత్యర్థకసీమంతాంగఫలతాంబూలదానంచకరిష్యే। అథపాత్రిష్ణ క్రి(స్త్రీ)యాం ప్రత్యర్ద్యభితత్పతిహస్తే వామనాసాపుటే సూత్రవస్త్రాదితరెబో దుంబరసంపాకిన్యామితి। నవవస్త్రాద్యలంకృత్వా ఆశీర్వాదపూర్వోక్తసీరాం బసం॥ ఇతివృత్తాంతతంత్రోక్తప్రకారేణ సీమంతసమాప్తిః॥

(౧౬) తా॥ సీమంతము॥ పుంసవనమును చేసిన పరదినమునందు సీమంతమును జేయవలయును. ‚‚ఏవంగుణేత్యాది శుభతిథౌ,, అనునది మొదలుకొని ‚‚పుణ్యాహవాచనకరిష్యే,, అనువఱకును చెప్పబడినదానిగ సంకల్పమును చేసి పూర్వదినమునందలి పుంసవనహోమాగ్నిని ప్రజ్వలింపజేసి యాఘారమును చేసి సభార్యమునుచేయవలయును. పిమ్మట సభార్యమును చేయవలయును. పిమ్మట సంకల్పమును జేసి ‚‚మమధర్మపత్న్యాః,, అనునది మొదలుకొని చెప్పబడినదానిగ ఫలతాంబూలదానాదికమును జేయవలయును. ఇట్లని వృత్తాంతతంత్రోక్తసీమంతవిధానము ముగిసెను.

—* అథ జాతకర్మవిధిః. *—

(౧౭) అస్యకుమారస్యగర్భాంబుపానజనితసకలదోషనివృత్త్యర్థంజాత కర్మాకరిష్యే। స్వర్ణరజతకాంస్యపాత్రాదిషుగవ్యాజ్యదధిక్షీరామిశ్రితాన్యా దాయ నామికమాత్రికైః సువర్ణైర్నాలోచ్య। కుమారాయకుమారోయంజాతాం జాతోయమస్మసా। ఆయుష్మాంతంయశస్వంతం తేజస్వీమధుప్రాశనం। ఏవం శ్లోకేనతిలోకసువర్ణేనమధుత్రివారం ప్రాశయేత్। ప్రథమప్రాశ్యామి। ద్వితీయంప్రాశ్య।తృతీయంప్రాశ్య।జాతకర్మముహూర్తస్సుముహూర్తమస్తు। జాతకర్మసమాప్తిః॥

(౧౭) తా॥ జాతకర్మవిధి॥ ‚‚అస్యకుమారస్య...కర్మాకరిష్యే,, అనుసంకల్పమునుచేసి మధునెయ్యిపెరుగుపాలమిశ్రితములైన స్వర్ణరజత కాంస్య పాత్రములనుదీసికొనినట్టి ప్రదేశమాత్రికసువర్ణములచేత నాలోడనము చేసి ‚‚కుమారాయకుమారోయమ్,, అనునది మొదలుకొని ‚‚తేజస్వీమధు ప్రాశనమ్,, అనువఱకును చెప్పబడినమంత్రముచేత శిశువునకుమూడుసార్లు యముల సువర్ణముచేత మధుప్రాశనను చేయవలయును. ఇట్లని జాతకర్మ విధానము సమాప్తము.

—* అథ నామకరణప్రయోగః. *—

(౧౭) కృష్ణోనంతోఽచ్యుతశ్చ వైకుంఠోఽథ జనార్దనః। యోగీశః పుండరీకాక్షో వాసుదేవస్తథా హరిః॥ లక్ష్మీశ్శ్రీః కమలా భద్రా సీతా సత్యా చ రుక్మిణీ। మాధవీ చంద్రికా భూమిః తులసీ జాహ్నవీ తథా। ఏతాని స్త్రీపుంనామాని మార్గశీర్షాద్యనుక్రమాత్। ఇతి స్త్రీపుంసాం నామాని అవకహడచక్ర ప్రకారేణ నక్షత్రనామ లేఖయేత్। తండులరాశ్యోపరి హారిద్రచూర్ణైశ్చ నామత్రయం లిఖ్య। అస్యకుమారస్య వ్యవహారనామయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం నామకరణమాచరిష్యే। మాసనామ నక్షత్రనామ నిజనామ దేవతాభ్యో నమః। తతః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారపూజాం ఆచరేత్। తతః సభానుజ్ఞయా నామత్రయ వాచనం కుర్యాత్। తద్యథా। ప్రథమం మాసనామాని ద్వితీయం ఋక్షనామ చ। వ్యవహారస్య నామాని క్రమేణ తస్యోచ్చరేత్। ఏవం ప్రకారేణ వాచ్యమితి। మాసనామ నక్షత్రనామ నిజనామ ముహూర్తః సుముహూర్తోఽస్తు। మాతాపిత్రోః శిశోశ్చ ఆయుష్యాభివృద్ధిరస్తు। అథాశీర్వాదః। ప్రజాపతిః ప్రజామాయువర్షశతం దదాతు। ఇతి పురాణతంత్రోక్తప్రకారేణ నామకరణప్రయోగః॥

(౧౭) తా॥ నామకరణప్రయోగము॥ సంకల్పానంతరమందు "కృష్ణోనంతోఽచ్యుతశ్చ" అనునది మొదలుకొని "నక్షత్రనామ లేఖయేత్" అనువఱకును చెప్పబడిన ప్రకారముగా, మంత్రములనుచ్చరించుచు తండులరాశియందు నామత్రయమును లిఖింపవలయును. పిమ్మట "అస్యకుమారస్య...కరణమాచరిష్యే" అని సంకల్పమును చేసి "మాసనామనక్షత్రనామ...ఆయుష్యాభివృద్ధిరస్తు" అనువఱకును చెప్పబడినవిధముగ నామకరణమును చేయవలయును. పిమ్మట నాశీర్వాదము మొదలగువానిని చేయవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్త నామకరణప్రయోగము సమాప్తము.

* అథ అన్నప్రాశనమ్. *

(౧౮) షష్ఠాష్టద్వాదశే మాసే అన్నప్రాశనకం తథా। ఆయురారోగ్యసిద్ధ్యర్థం పుష్టిదం కాంతివర్ధనం। ఇతి పుణ్యాహవాచనే అస్యకుమారస్య ఆయురారోగ్యసిద్ధ్యర్థం పుష్టికాంతిద్వారా శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థం। అన్నప్రాశనం ఆచరిష్యే। సువర్ణపాత్రే రజతపాత్రే వా। పంచవిధపరమాన్నం పంచవిధభక్ష్యం వా। క్షీరఘృతమధుశర్కరాద్యాహారాన్నిక్షిప్య। దేవతాసమీపే అన్నపూజాం కుర్యాత్। అథ మాయా దక్షిణేన వామకరేణ దధ్యాజ్యఘృతపూరితరత్నపాత్రం

ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారపూజాం కృత్వా తతః పరమాన్నం భక్షయే త్। అన్నప్రాశనముహూర్తస్సుముహూర్తవస్తు। ఆశీర్వాదపూర్వకనీరాజనం। అన్నప్రాశనప్రయోగసమాప్తిః॥

(౧౯) తా॥ అన్నప్రాశనము॥ "షష్ఠాష్టద్వాదశేమాసే...కాంతి వర్ధనమ్,, ఆయురారోగ్యసిద్ధికొరకు పుష్టిని గలుగ జేయునట్టిదియును, కాంతిని గలుగజేయునట్టిదియును, అయినయన్నప్రాశనమును షష్ఠాష్టద్వాదశమాసములయందు చేయవలయునను శాస్త్రోక్తప్రకారముగ షష్ఠాష్టద్వాదశమాసములలో నిష్టమగుమాసమునందన్నప్రాశనమును జేయవలయును. అట్లుతనకిష్టమైనమాసమునందలి శుభదినమునందు విఘ్నేశ్వరపూజ మొదలుకొని పుణ్యాహవాచనము వఱకును జేయదగినకర్మములను చేయవలయును. అనంతరమందు "అస్యకుమారస్య...ప్రాశనం ఆచరిష్యే,, అని సంకల్పమును జేసి బంగారుగిన్నెయందైనను, వెండిగిన్నెయందైనను, పంచవిధపరమాన్నములైనను, పంచవిధభక్ష్యములైనను, క్షీరఘృతమధుశర్కరాద్యుపహారములైనను, శ్రీవేంకటేశసమీపమునందన్నపూజను జేయవలయును. అట్లుషోడశోపచారపూజను జేసి పిమ్మటబాలునిచేత పరమాన్నమును భుజింపజేయవలయును. పిమ్మట నాశీర్వాద నీరాజనములను జేయవలయును. ఇట్లుని పురాణతంత్రోక్తమైన యన్నప్రాశనప్రయోగము ముగిసెను.

❋ అథ కర్ణవేధనప్రారంభః. ❋

(౨౦) శుభదినే శుభే ఋక్షే చంద్రతారాబలాన్వితే। యోగ్యమాసే శుభం విన్ద్యాత్కర్ణవేధస్య దక్షిణే। ఇతి కర్ణవేధాంగగణపతిపూజాం ఆచరిష్యే గణపతయే నమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారపూజాం కృత్వా తతః పరం। కర్ణవేధాం కుర్యాత్। ఇతి పురాణతంత్రోక్తప్రకారేణ కర్ణవేధః సమాప్తిః॥

(౨౧) తా॥ కర్ణవేధప్రారంభము॥ "శుభదినే శుభే...వేధస్యదక్షిణే,, మంగళకరములగు తిథివారనక్షత్రములుగలకాలమునందు తారాబలచంద్రబలములను చక్కగజూచుకొని యోగ్యమగు మాసమునందు కర్ణవేధను చేయవలయును. అను ప్రమాణానుసారముగ శుభదినమునందు కర్ణవేధను చేయుటకు నిశ్చయింపవలయును. పిమ్మట విఘ్నేశ్వరపూజను చేసి కర్ణవేధను చేయవలయును. ఇట్లు పురాణతంత్రోక్తమైన కర్ణవేధప్రయోగము ముగిసెను.

* అథ అక్షరారంభః *

(౨౧) శుభలగ్నే సుశుభే యుక్తే చంద్రతారాబలాన్వితే। శ్రద్ధామేధాధీ ధాప్రజ్ఞావిద్యాసుజ్ఞానసిద్ధయే। తత్ప్రియుక్తగణాధ్యక్షం శారదాం చ సమార్చితాం। పూజయేచ్ఛక్తియుక్త్యా చ లిఖితం గురురాజ్ఞయా। విద్యారంభమితి ప్రోక్తం ఆయుర్వర్చోబలం తథా॥ ఇతి అక్షరారంభ సమాప్తిః॥

(౨౧) తా॥ అక్షరారంభము॥ ,, శుభలగ్నే సుశు... జ్ఞానసిద్ధయే ,, తారాబలచంద్రబలములతో గూడినదియును, మంగళకరములగు తిథివారనక్షత్రములతో గూడుకొనినదియునునగు దినమునందు శ్రద్ధ మేధ, ప్రజ్ఞ విద్య, సుజ్ఞానము, అనునవి వృద్ధియగుటకొఱకు నక్షరాభ్యాసమును చేయవలయును. మఱియును, ,, తత్ప్రియుక్తగణాధ్యక్ష... ఆయుర్వర్చోబలం తథా ,, అట్టి శుభదినమునందు విఘ్నేశ్వరపూజను, శారదాపూజను, చేసినపిమ్మట, ఆయుర్వర్చోజ్ఞానాదుల అభివృద్ధినొందుటకు తగిన యక్షరాభ్యాసమును చేయవలయును: ఇట్లని యక్షరాభ్యాసప్రయోగము ముగిసెను.

* అథ చౌలప్రారంభః *

(౨౨) తదంగపుణ్యాహవాచనం నాందీ। యజమానకుమారస్య చౌలహోమం కర్తుం స్థలశుద్ధ్యర్థం తంత్రోక్తప్రకారేణ అగ్నిప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే। అగ్నిమూర్తిధ్యానం కృత్వా। యజమానకుమారస్య జననాదారభ్య ఏతత్క్షణపర్యంతం సంభావితసమస్తపాపక్షయార్థం ఉత్తరోత్తరాయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం పురాణోక్తప్రకారేణ చౌలహోమం కరిష్యే। ఇతి సంకల్ప్య। తత్ర యథాసంభవతంత్ర వ్యవహారార్థం యథాసంభవప్రమైత్యాసమిత్సంతతంచులాజ్యద్రవ్యాణి పురాణతంత్రే శ్రీసదాశివే ఆసాదిష్యే। ఇత్యన్వాధాయ చౌలహోమ అన్వాధానం। ముహూర్తసుముహూర్తమస్తు। పరిస్తరణాది పాత్రాసాధనం కృత్వా। వ్రీహియవమాషతిలగోధూమానాం పృథక్ పాత్రాణి శరావాణి నిధాయ। చౌలహోమే బ్రహ్మత్వం దత్వా పూర్వవత్ క్రియాతంత్రేషు గ్రాహ్య। అగ్నిం బ్రహ్మాణం అలంకృత్వా। త్రయోదశ సమిద్భిః పూర్వోక్త ఇధ్మాధానశ్లోకైః। అగ్నౌ ఇధ్మ సమర్ప్య పూర్వవత్ క్రమేణ ఆజ్యాహుతిర్హుత్వా శేషేణ స్విష్టకృతమిత్యాది పూర్ణాహుతిపర్యంతం కృత్వా। ప్రణీతాపాత్రస్య పుష్పాక్షతైః శిరసి ధారయేత్। అథ కుమారస్య శిరసి కుంభోదకేన ప్రోక్ష్య। నవనీతేన వా శిరసి ప్రదక్షిణం కృత్వా। త్రిదర్భాన్ గృహీత్వా। క్షుర

ణయేనసవితాబృహస్పతేయత్ క్షురేణ తేనవచసా సూర్యేణతత్సవితావహః।
ఇతిశ్లోకైః దక్షిణకర్ణ ప్రదేశే శిరఃపృష్ఠమూలేచ వామకర్ణప్రదేశేత్రీన్ద
ర్భాన్ విచ్ఛిద్యతత్కుమారాంజలౌనిక్షిపేత్। గోమయేనవ్రీహియవమాషతి
లగోధూమాన్ వినిక్షిపేత్ । గచ్ఛగచ్ఛ మహాదేవేతి హోమశేషం సమాప్య।
సమాప్తిః॥

(౨౨) తా॥ చౌలప్రారంభము॥ముందుగాచౌలకర్మాంగమైనపుణ్యా
హవాచనమును జేయవలయును. పిమ్మటనాందిని ముగింపవలయును. పిమ్మట
,,యజమానకుమారస్య...ప్రతిష్ఠాపనంఆచరిష్యే,, అనుమంత్రముచేత సం
కల్పమునుచేసియగ్నిమూర్తిధ్యానమునుచేయువలయును. అంతటమరల,,య
జమానకుమారస్య...చౌలహోమంఆచరిష్యే,, అనిసంకల్పమును జేయవల
యును. పిమ్మట ,,తత్రయథాసంభవ...ఆచరిష్యే,, అని సంకల్పమునుచేసి
,,ఇత్యన్వాధాయ,, అనునదిమొదలుకొని ,,శిరసిధారయేత్,, అనువఱకును
చెప్పబడినయన్వాధానాది పూర్ణాహుతివఱకునుగల కర్మములనుచేయవల
యును. అనంతరమందు బాలునియొక్కశిరస్సునందు కుంభోదకముచేతప్రో
క్షణను చేయవలయును. పిమ్మట నవనీతఘృతముచేత శిరస్సునందు మర్దనము
నుజేసిమూడుదర్భలనుగ్రహించి ,,క్షురేణయేనసవితా...తత్సవితావహః,,
అను శ్లోకములచేత దక్షిణకర్ణప్రదేశమునందు శిరఃపృష్ఠమూలమునందు
వామకర్ణప్రదేశమున మూడుదర్భలను ఛేదించి కుమారుని దోసిలియందుం
చవలయును. పిమ్మటగోమయముచేత వ్రీహియవమాషతిల గోధూమముల
నుంచి ,,గచ్ఛగచ్ఛమహాదేవ,, అని హోమశేషమును సమాప్తిని బొందింప
వలయును- ఇట్లు చౌలవిధి సమాప్తము॥

అథోపనయనప్రారంభః

(౨౩)ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ మమకుమారస్య స్వధర్మయోగ్యతా
సిద్ధ్యర్థం పురాణోక్తమంత్రోక్తప్రకారేణఉపనయనమాచరిష్యే।ఇతిసంకల్ప్య గో
పీచందనంధారయిత్వా।స్వధర్మయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థంగోపీచందనధారణం ఆచరిష్యే
జలక్రీడాసుగోపీనాం ప్రావాగావత్యాంభవంతథా। గోపీచందనమిత్యుక్తమతః
శాంతింప్రయచ్ఛమే। ఇతిగోపీచందనధారణం। స్వధర్మపరితోషాయ సుము
హూర్తేవఆచరేత్। అథమంగలాష్టకంపఠిత్వా। ఉపనయనముహూర్తసుము
హూర్తమస్తు।అస్యాయంక్రమః। వస్త్రాజినోపవీతంచమౌంజీదండప్రదాయ

కం। నామత్రయోపదేశకం దీర్ఘ ప్రత్యయమదాహృతం।ఏవంగుణవిశేష్యా శుభ
తిథౌ మమస్వధర్మయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం హరిద్రావస్త్రధారణంఆచరిష్యే। వస్త్రం
హరిద్రసంయుక్తంధారయేద్వృచిరూపకం। ఆయుర్బలయశోసౌఖ్యం వస్త్ర
యోంధారణంశుభం। మమశుచిత్వసిద్ధ్యర్థ అంజనధారణం ఆచరిష్యే। పంచ
భూతాత్మకోవాయురూపం అంజనమేవచ। శుచిత్వంధర్మసిద్ధ్యర్థం అంజనం
ధారణంశుభం। ఇతిఅంజనధారణం। తండులస్యోపరిహరిద్రాయుక్తజీవ
తాంనిధాయ। ధ్యానావాహనాదిపూజాంకుర్యాత్। దానమంత్రం। ఉపవీతం
తుయద్దానంబ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకం। బ్రాహ్మణస్యకరేదత్వాధారయేత్సాంధ్యకా
లికే। ఇతిఉపవీతదానం। మమస్వధర్మయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం ఉత్తరోత్తర ఆయు
ష్యాభివృద్ధ్యర్థంశ్రేయోభివృద్ధ్యర్థం యజ్ఞోపవీతధారణంఆచరిష్యే। మంత్రం।
శుభంత్రినవసూత్రంతుపవిత్రంపాపనాశనం। ఆయుస్తేజోయశస్సౌఖ్యంషట్కు
కర్మక్రియాత్మకం। యజ్ఞోపవీతీకృతభోగ్యరాజోగణాధిరాజోద్యుత పాదప
ద్మం।ఏతత్ శ్లోకద్వయేనయజ్ఞోపవీతధారణం। మమశరీరశుద్ధ్యర్థం మౌంజీధా
రణంఆచరిష్యే। తండులస్యోపరిమౌంజీంపూజయేత్। త్రిముఖత్రిగుణయు
క్తంగ్రంథిద్వయసమన్వితం। రజ్జురూపాత్మకం మౌంజీధారయేద్ధర్మసాధనం।
ఇతిమౌంజీధారణం। దండః। గోసర్పనివారణార్థం దండధారణం ఆచరిష్యే।
తండులస్యోపరిదండపూజాంకుర్యాత్। గోసర్పభయనాశాయదండంసర్వగు
ణాత్మకం। పవిత్రంధారయామ్యద్య దండధారణమేశుభం। ఇతిదండధార
ణం॥ ఏవంగుణవిశేష్యాదిశుభతిథౌ మమకుమారస్యనామత్రయోప యోగ్యతా
సిద్ధ్యర్థంశరీరశుద్ధ్యర్థం శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థంతదంగత్వేన బ్రాహ్మణపూజాం
ఆచరిష్యే। శ్రీనగరేశ్వరరూపాయ బ్రాహ్మణాయగంధాదిసకలారాధనైశ్వ
ర్చితంనమః। నామత్రయోపదేశయోగ్యతాసిద్ధిరస్తు।వస్త్రాలంకారసంయుక్త
భూషణందక్షిణాంతథా। ఆచార్యంపూజయేద్యస్తుప్రణామంభక్తిపూర్వకం।
ఇత్యాచార్యపూజావిధిః॥ తదుపరితత్కులస్థానాం ప్రణమ్యతతఃజనః పూజా
మాచరిష్యే। తంప్రణమ్యోపదేశస్యశిక్షాంకల్పయేత్। వృషారోహం సకుద్వేత
సకూపమవరోహయేత్। నగ్నసాన్నానంపరిత్యక్తపరస్త్రీగమనంచరేత్। దేవ
తాబ్రాహ్మణపూజాచస్వధర్మాచరణంతథా। ధర్మార్థకామసహితాస్వస్త్రీ
నయనకాంక్షిణః। దేవతాగురుమిత్రేభ్యఃప్రాతఃసంధ్యాంసదాచరేత్।ఇత్యా
దితానిధర్మాణిస్వస్థచిత్తాసుఖీభవ। ఏతందుమారస్యశిక్షాః। అథోపవ

శః। అచ్యుతాయ అనంతాయ గోవిందాయనమోనమః । ఇతినామోపదేశం చతుర్ధ్యాన్తం లోకపావనం । ఇతినామోపదేశః । ప్రాతర్మధ్యాహ్నసాయాహ్న త్రిమూర్తి వేదమాతరః। చతుర్వింశత్యక్షరరూపా గాయత్రీధ్యాత్వా తేన మః। ఇతిధ్యాత్వోక్తజపః। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ ప్రాతస్సంధ్యావందన యోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఛాయాసమేత శ్రీసూర్యనారాయ ణప్రీత్యర్థంఅర్ఘ్యత్రయంఅహంకరిష్యే। దినాకరసముత్పన్నం పాపమన్నంచ ఉద్ధర। త్రయీమయీ నవిశ్వాత్మన్ గృహాణార్ఘ్యం నమోస్తుతే। ఏహిసూర్యసహస్రాంశో తేజోరాశేజగత్పతే । అనంతపాపహార భక్త్యా గృహాణార్ఘ్యం నమోస్తుతే। ఉదయే బ్రహ్మణో రూపం మధ్యాహ్నేతు మహేశ్వరః। సాయాహ్నే స్వయం విష్ణుః త్రయీమూర్తిః దివాకరః। ఇదమర్ఘ్యం నమః। ఇత్యర్ఘ్యత్రయం దత్వా । ఇతిశ్లోకత్రయేణ కుమారస్యాంజలినా ముక్త్వా ప్రనాళపూరిత నారికేళగంగాజత్రైస్సహ అర్ఘ్యత్రయం దత్వా। అథఉపస్థానం॥ కాళింగగృహామాద్యభాగవలయం ప్రాచీముఖం పద్మస్థలం రక్త రత్నవిభూషిత ధ్వజరథం సగ్గంధపస్త్రాదికోక్త । సప్తాశ్వం కమలద్వయాన్వితకరం పద్మాసనం కోమలం మేరోర్దిశ్య గిరిప్రదక్షిణాకరం సేవామహే భాస్కరం। ఇతిసూర్యనారాయణాయనమః। అథాగ్నికార్యం। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ మమ ఆయుష్యసుఖ నానేకసురూప మంగళాభివృద్ధ్యర్థం శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం సాయంప్రాతరగ్నికార్యంఅహంకరిష్యే అగ్నిమూర్తిధ్యానాదిఅలంకారంకృత్వా ఆధారముగ్నసమిధావచ్ఛ శ్రేయోభివర్ధనం। జాతవేదప్రసీదస్వగృహాణసఫలంకురు। అగ్నయేనమః। వర్చసా ఇతికరద్వయంతాప్య। ముఖంస్పృశయేత్। తతఃఅగ్నిముపస్థానం। శ్రియందేహియశోదేహి తేజస్వీచమహుతాశన। ఆయుస్తేజోబలందేహి నమస్తేహవ్యవాహన। ఇత్యగ్నిమభివాద్య। తదనంతరంమేధావిధారణం। ఇతి తంత్రోక్తప్రకార అగ్నికార్యంసమాప్తం । అథభాసింగధారణం ॥ శోభనంశీర్షమారోహభాసయంతిముఖంశుభం । అలంకురుష్వసతతంశ్రేయాంసిబహుసమ్మతం । జామదగ్నిత్ర్యాయుషంభాలి శ్రద్ధామేధేసమాహరేత్ । తత్ర్యాయుష్యమహాతేజాబద్ధామిసహవర్చసా। ఇతిభాసింగధారణం।అథపూర్ణాహుతిః। సర్వంపూర్ణాహుతింశ్చైవ పితౄణాంతేచప్రతిష్ఠితం । ఆయుఃశ్రేయస్కరంవృద్ధిం శ్రీయుతాంపావకోనలః। ఇతిపూర్ణాహుతిః॥ గచ్ఛగచ్ఛమహాదేవేతి। పితౄణాంగం పూర్ణం॥ అక్షమాతృభిక్షా॥ భిక్షాందేహిభవంతితి। భిక్షామద్యో సుకర్మణా త్తే

కృత్వా శైఃసహగోధూమతండులైః సహాక్షతాం దత్వా। తదుపరి ఉపనయ
నాంగ సభాపూజాం కుర్యాత్। తాంబూలం సహదక్షిణాం దత్వా। ఇతిపురాణ
తంత్రోక్త ఉపనయనప్రయోగః సమాప్తిః॥ తత్పరదినే। పుణ్యాహాంకృత్వాదం
డమౌంజీమజినం విసృజ్య। తదంగదీక్షా హరిద్రావస్త్రం విసృజ్య। నూతనవసనం
ధారయేత్। తదుపరి సంతతమాధవపూజాం ఆచరిష్యే। పూజాసంపూర్ణానం
తరం విధ్యుక్తం కుర్యాత్। అథతర్పణవిధిః॥ దేవర్షీంశ్చపితౄంశ్చైవసగణా
న్సపత్నికాః। తత్పితాచసపుత్రాంశ్చ తర్పయామి యథాక్రమమితి। సవ్యోపవీ
తీదేవాంశ్చనివీతీ ఋషయస్తథా। అపసవ్యపితౄణాంచ తర్పయామి విధిస్మృ
తం। తతఃప్రయోగః॥ దేవాన్ తర్పయామినమః। దేవగణాం తర్పయామినమః। దే
వపత్నీ తర్పయామినమః। దేవపితౄన్ తర్పయామినమః। దేవపుత్రాంస్తర్ప
యామినమః। సర్వేభ్యోదేవేభ్యస్తర్పయామి తర్పయామినమః। నివీతి। ఋషీం
స్తర్పయామినమః। ఋషిగణాం తర్పయామినమః। ఋషిపత్నీం తర్పయామి
నమః। ఋషిపితౄన్ తర్పయామినమః। ఋషిపుత్రాం తర్పయామినమః। స
ర్వాన్ ఋషీన్ తర్పయామినమః। ప్రాచీనావీతి। పితౄన్ తర్పయామినమః।
పితృగణాం తర్పయామినమః। పితృపత్నీ తర్పయామినమః। పితృపుత్రాం తర్ప
యామినమః। సర్వాన్ పితౄన్ తర్పయామినమః। ఇతిపురాణతంత్రోక్తదేవ
ఋషిపితృతర్పణం సమాప్యామినమః॥

(౨౩) తా॥ ఉపనయనవిధి॥ "ఏవంగుణేత్యాది...ఉపనయనమాచ
రిష్యే" అని సంకల్పమును జేయవలయును. పిమ్మట కౌపీనమును ధరింపవలయు
ను. అంతట, "జలక్రీడాసుగోపీనాం...సుముహూర్తేచ ఆచరేత్" అను మం
త్రముచేత గోపీచందనమును ధరింపవలయును. పిమ్మట మంగళాష్టకమును ప
ఠించి "ఉపనయనము...నస్తు" అని చెప్పవలయును. అంతట "వస్త్రాజినో
పవీతంచ" అనునవి మొదలుకొని "వస్త్రధారణమాచరిష్యే" అనువఱకును
చెప్పబడిన మంత్రములనుచ్చరించుచు సంకల్పమును జేయవలయును. పిమ్మట
క్రమముగ, అంజనధారణము, ధ్యానావాహనాదిపూజను చేయవలయును. పి
మ్మట, "ఉపవీతంతుయద్దానం...త్సర్వకాళికే" అనుమంత్రముచేత ఉపవీత
దానమును చేయవలయును. అంతట "మమస్వధర్మ...ధారణం ఆచరిష్యే" అ
నిసంకల్పమును చేసి "శుభంత్రినవసూత్రంతు...చ్యుతపాదపద్మమ్" అనుమం
త్రముచేత యజ్ఞోపవీతధారణను చేయవలయును. అంతటమౌంజీధారణకు

గాసంకల్పమునుచేసి తండులరాశిమీద నాందీపూజను చేయవలయును. పిమ్మట "త్రిమూర్తిరూపిణా...ధర్మసాధనమ్" అనుమంత్రముచేత నాందీధారణనుచేయవలయును. పిమ్మటమరలసంకల్పమునుచేసి బియ్యపురాశిమీద దండమునుపూజించి "గోసర్పభయ...రణమేశుభమ్" అను మంత్రముచేత దండధారణను చేయవలయును. పిమ్మట "ఏవంగుణే త్యాది...పూజాం ఆచరిష్యే" అనిసంకల్పమునుచేసి "శ్రీనగరేశ్వరరూపాయ బ్రాహ్మణాయ" అనునదిమొదలుకొని "ప్రణామంభక్తిపూర్వకమ్" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత ఆచార్యపూజను చేయవలయును. పిమ్మట తత్కాలస్థులకు నమస్కారమునుచేసి జనకపూజనుగురించి సంకల్పమునుచేయవలయును. పిమ్మట "తంప్రణమ్యఉపదేశస్యాశాంకల్పయేత్" అనునది మొదలుకొని "వృక్షారోహణంవకుర్వీత' అనునది మొదలుకొని "స్వస్థచిత్తోసుఖీభవ" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత తండ్రియగువాడుపదేశమును చేయవలయును. పిమ్మట, అచ్యుతానంతగోవిందనామత్రయోపదేశమును తండ్రిచేతచేయింపవలయును. అంతట "ప్రాతర్మధ్యాహ్నసాయాహ్న' అనునది మొదలుకొని గాయత్రీభాస్వతేనమః,, అను మంత్రముచేత వ్యాసోక్తజపమును చేయవలయును. పిమ్మట ,, ఏవంగుణే త్యాది...అర్ఘ్యత్రయందత్వా ,, అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత అర్ఘ్యత్రయమును చేయవలయును. పిమ్మట, ,,కాళింగ గృహమాద్య భాగనిలయం... సూర్యనారాయణాయనమః,, అనుమంత్రముచేత ఉపస్థానమును చేయవలయును. పిమ్మట ,,ఏవంగుణే త్యాది...కార్యంఆచరిష్యే,, అనిసంకల్పమునుచేసి ,,అగ్నిమూర్తిధ్యానాది,,అనునదిమొదలుకొని,,బధ్నామిసహవర్చసా,, అనుమంత్రమువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత అగ్నికార్యభాసింగధారణములను చేయవలయును. పిమ్మట ,,సర్వంపూర్ణాహుతింకృత్వ...గచ్ఛగచ్ఛమహాదేవ,, అనుమంత్రముచేతపూర్ణాహుతినిచేయవలయును. పిమ్మట,,భిక్షాందేహి...సహాభిక్షాందత్వా,, అనుమంత్రముచేత మాతృభిక్షనుపుచ్చుకొనవలయును. పిమ్మట,ఉపనయనాంగసభాపూజనుచేయవలయును. అనంతరమందు తాంబూలదక్షిణాదికమునివ్వవలయును. ఇట్లనిపురాణతంత్రోక్తమైన యుపనయనప్రయోగము సమాప్తమయ్యె. అట్లుఉపనయనమునుచేసికొనిన మఱుదినమునందు పుణ్యాహవాచనమును చేసి దండమును, ముంజను, అజినమును విసర్జింపవలయును.

మఱియును, ఉపనయనాంగమైన దీక్షాహరిద్రావస్త్రమును విడిచిపెట్టవలయును. అంతటనూతనవస్త్రమును ధరింపవలయును. అనంతరమందువసంతవసా నవపూజనుచేసిపూజసంపూర్తియైనపిమ్మట విఘ్నోత్సవమును చేయవలయును.

* అథ వివాహప్రకరణమ్. *

(౨౪) తత్రవరపరీక్షాలక్షణం । విద్యాబుద్ధిషువిప్రాణాంబాహుబలం క్షత్రియాణాంతథా । ధనవృద్ధిషువైశ్యానాంధాన్యవృద్ధిషుశూద్రజః । అత్రవిశేష మాహ ॥ శీలంరూపజకీర్తిసద్గుణయుతాంఅర్థానురం అర్థజంతూలాదిక్రియ తంత్రజాలకుశలంవిద్యప్రియం ధార్మికం । మాతృధాత్రీపితృసబాంధవజనైః కాంతంససాబుద్ధిమాన్ । ఏవంసద్గుణభూషణంవరమహంసంప్రార్థయే భక్తితః । మాణిక్యాదిషుచిత్తపరీక్షావ్యవహారిణః । వస్త్రేష్వపివైశ్యానాం ధార్మికంబ్రాహ్మణప్రియం । ఇతివివాహతంత్రోక్తవైశ్యవరపరీక్షాసమాప్తిః ॥

(౨౪) తా॥ వివాహప్రకరణము॥ వరపరీక్షాలక్షణము॥ "శీలంరూప జకీర్తి...బ్రాహ్మణప్రియమ్" మంచి స్వభావముగలవాడును, మంచిరూప ముగలవాడును, మంచిగుణములుగలవాడును, ద్రవ్యార్జనసమర్థుడును, విశేషము గద్రవ్యముగలవాడును, క్రయవిక్రయవ్యాపారములయందు నిపుణుడైనవాడు ను, విద్వాంసులయందు ప్రీతిముగలవాడును, ధర్మబుద్ధిగలవాడును, తల్లిదం డ్రులయందును, అన్నదమ్ములయందును, బంధువులయందును, ప్రీతిముగల వాడును, సకల సద్గుణములుగలవాడును, వరుడుగాని వరింపవలయును. మఱియును, మాణిక్యాదులను పరీక్షించుట తెలిసినవాడు వైశ్యులలోను త్త ముడు. మఱియును, ధార్మికుడును, బ్రాహ్మణప్రియుడునగు వైశ్యుడు వర నోత్తముడు. బ్రాహ్మణులలో విద్యాబుద్ధులు గల బ్రాహ్మణుడును, క్షత్రి యులలో బాహుబలముగలవాడును, వైశ్యులలో నధికధనవంతుడును, శూ ద్రులలోవిశేషముగ ధాన్యసమృద్ధిగలవాడును, కన్యాదానమును పొందుటకు దగినవారలని తెలిసి యిట్టిగుణములుగల వైశ్యవరుని వరింపవలయును. ఇట్లువైశ్య వరపరీక్ష సమాప్తము.

* అథ నిశ్చయతాంబూలమ్. *

(౨౫) మాంగల్యద్రవ్యైః వస్త్రైర్భూషణైస్సహపత్రికన్యాస్పృహామాంగ త్యపాణిస్సోదరసహవైశ్యవరస్యదక్షిణభాగేకన్యాస్వయంకృతవస్త్ర । అత్రకు లశీలవయోరూపవిత్తవిద్యాయుతోపిచ ॥ వరానుగుణరూపయుక్తా సుకన్యాంద

ద్వ్యర్థుశాస్త్రతాం। ఇతిశాస్త్రోక్తంవిచార్య॥ అథవాగ్దానాంగభూత గణపతి పూజాంఆచరిష్యే। గణపతయేనమః। ధ్యానావాహనాదిపూజనంనమః। దేవేంద్రాణినమస్తుభ్యం దేవేంద్రప్రియభామినీ। వివాహదానసౌభాగ్యంకన్యాదానంచదేహిమే॥ ఇతిశచీప్రార్థనా॥ కన్యాపూర్వకం॥ గోత్రప్రవరాదిత్రిపురుషోద్దేశాక్రమేణోచ్చార్య। వాచాదత్తామయాకన్యా పుత్రార్థంస్వీకృతాస్త్వయా। కన్యావలోకనవిధౌనిశ్చితత్వంసుఖీభవ। ఏభిఃశ్లోకైఃకన్యాజనకస్యవాచ్యం। తాంబూలాదికందత్వా। తత్రవరపితాచదత్వా। ఏతత్ శ్లోకంవరస్యపితావాచయేదితి। తాంబూలాదికందత్వా। వాగ్దానముహూర్తఃసుముహూర్తమస్తు। తతఃపరంవస్త్రాభరణైఃకన్యామలంకృత్వా। వాగ్దానకాలేలక్ష్మీనారాయణప్రీత్యర్థం తాంబూలదానంఆచరిష్యే। ఆశీర్వాదపూర్వకం నీరాంజనంకుర్యాత్। ఇతి పురాణతంత్రోక్తకన్యానిశ్చయసమాప్తిః॥

(౨౫) నిశ్చయతాంబూలము॥ "మాంగల్యద్రవ్యైః... గణపతిపూజాంఆచరిష్యే" వరుడగువాడు బంధుజనులను వెంటబెట్టుకొని మంగళద్రవ్యములనువస్త్రాభరణాదులతోగూడ దీసికొనిపోయి కన్యాదాత యింటియందు తూర్పుదిక్కునకభిముఖుడై కూర్చుండవలయును. అప్పుడావరునియొక్క దక్షిణభాగమునం దిరువురుకన్యలను కూర్చుండబెట్టవలయును. పిమ్మట కులశీలవయోరూపములును, విత్తవిద్యలును, గలవీరునకు కన్యాదానమును జేయవలసినదని చెప్పి పిమ్మట విఘ్నేశ్వరపూజకుసంకల్పింపవలయును. అంతట "గణపతయే... దేహిమే" అనుమంత్రముచేతగణపతిపూజను జేయవలయును. పిమ్మట "కన్యాపూర్వకం గోత్రప్రవరాది...జనకస్యవాచ్యమ్" అనుమంత్రముచేత కన్యాపూర్వకముగ త్రిపురుషనామముల నుచ్చరించి తండ్రియగువాడుకన్యాదానముచేసెదనని వాగ్దానమునుచేయవలయును. పిమ్మట నుభయకులముల వారును తాంబూలములనిచ్చుకొనవలయును. అంతట వరుడు తెచ్చియిచ్చిన వస్త్రాద్యాభరణములచేత కన్యక కలంకారమునుచేసి "వాగ్దానకాలే... బూలదానంఆచరిష్యే" అనుమంత్రముచేత వాగ్దానసంకల్పమును చేయవలయును. అంతటఆశీర్వాద నీరాంజనముల నివ్వవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తమైన కన్యానిశ్చయ తాంబూలవిధానము సమాప్తము.

* అథ లగ్నపత్రికా. *

(౨౬) అవత్యావగ్రహం। తాంబూలఫలపుష్పాదిపూర్ణాంజలిరుపా

స్తః। కర్త్రానివేద్య దైవజ్ఞ ఆత్మరాశిగజన్మకం। పంచాంగశుద్ధదివసే చంద్రతా
రాబలాన్వితే। నిష్పంచకే సులగ్నే క్రూరదోషాదివర్జితే। శుభేముహూర్తే
వివాహం। దంపత్యోఃసుఖప్రాప్త్యే ఏవంలిఖిత్వాసంపూజ్యగ్రహాస్యుః ఫల
దాయకాః॥ ఇతిలగ్నపత్రికాసమాప్తా॥

(౨౬) తా॥ లగ్నపత్రిక॥ "ఆదిత్యాదిగ్రహం। తాంబూలఫల... గ్ర
హాస్యుఃఫలదాయకాః" తాంబూలము మొదలుగాగల మంగళ ద్రవ్యములను
జ్యోతిషుఁడగు బ్రాహ్మణునకు సమర్పింపవలయును. అంతట నాబ్రాహ్మణు
డు పంచాంగశుద్ధికలదియును, తారాబల చంద్రబలములతో గూడుకొనినది
యును, నిష్పంచకమైనదియును, మంచిలగ్నము గలదియును, క్రూరగ్రహవే
ధాదిదోషములు లేనిదియును, నగు శుభముహూర్త దివసమునందు వివాహ
మును జేయుటకు యుక్తమగునని నిశ్చయించి యొక పత్రికయందు వ్రాసి
గ్రహములన్నియును శుభమును గలుగజేయుగాక, అని వ్రాయవలయును.
ఇట్లని లగ్నపత్రికావిధి సమాప్తము.

* అథ వివాహమంటప ప్రారంభః. *

(౨౭) వివాహమాసే శుభవాసరేచ గణేశ్వరంభక్తియుతో క్రమేణ।
విచిత్రచిత్రే శుభమంటపేచ స్తంభప్రతిష్ఠాంచ శుభప్రదేశే॥ ఇతిమంటపప్రా
రంభసమాప్తః॥ అథసమావర్తనం॥ అయంపుణ్యాహనాందీ అగ్నిముఖంకృ
త్వా।ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ మమజ్ఞానాజ్ఞానకృతసమస్త పాపక్షయార్థం
గృహస్థాశ్రమసిధ్యర్థం సమస్త అభ్యుదయాది సకలఫలావాప్త్యర్థం శ్రీనగరేశ్వర
ప్రీత్యర్థం తంత్రోక్త ప్రకారేణ వ్రతసువ్రతగోదానసమావర్తనం ఆచరిష్యే।తదం
గమన్వాధానం।తత్ర।తంత్రపరిగ్రహార్థం వహ్నౌ అచ్యుతాదినామత్రయం ప్రత్యే
కం వసుబాణగృహరుద్రసంఖ్యాకైః సమిధాజ్యతండులైశ్చ శేషేణపూర్ణాహు
తిపర్యంతం।సద్యోఆచరిష్యే।అగ్నయేనమః।సమావర్తనహోమే అన్వాధాన
ముహూర్తసుముహూర్తమస్తు। పరిస్తరణం। పాత్రాసాదనంకృత్వాతత్పా
త్రేష్వృతసంశోధ్యఅగ్నిమలంకరణం ఇధ్మప్రదక్షిణం। తత్రప్రధానహోమః॥
అచ్యుతానంతగోవిందాయనమః ఇతినామత్రయైశ్చ ఆజ్యైఃఅష్టాహుతీః ప్రథమ
వ్రతం। పంచమాహుత్యాద్వితీయవ్రతం। నవమాహుత్యా తృతీయవ్రతం।
ఏకాదశాహుత్యాచతుర్థవ్రతం। ఏతద్వ్రతసాంగతాఫలసిధ్యర్థంగోదానంఆ
చరిష్యే।గవామంగేషుతిష్ఠంతి।ప్రయచ్ఛమే। ఇదంగోదానంస్వీకృత్య మమపు

గ్న్యాచతుష్టయప్రతిఫలసాంగతాసిద్ధిరస్తు । కలశోదకేనశిరసిప్రోక్ష్యప్రోక్ష్య తేనవా సవసి తేనవాశిరసి ప్రదక్షిణంకృత్వాపునస్సంప్రోక్ష్య సుకోమలచూతపల్లైశ్చదం తధావనాదికంచూషమాచరేత్ । హస్తంప్రక్షాళ్య । హరిద్రావస్త్రంధారయేత్ । చక్షుష్యామేఅంజనంధారయేత్ । మృగనాభ్యాది అష్టగంధమనులిప్య అత్రప్రవాళమాలాంసంధార్యకంఠేహస్తేచకంకణౌ । వివాహార్థంశివేగౌరికన్యాందేహియశస్కరీం।ఏతత్ శ్లోకేనప్రవాళమాలాంకంఠేధారయేత్ । స్వర్ణమయసౌభాగ్యపీఠేస్థిత్వాభాసింగంధారయేత్ । అగ్నికార్యంకృత్వా । తదుపరిపాదుకద్వయంపాదయోఃప్రక్షిప్య । నూతనవస్త్రైసువర్ణయుక్తసోపస్కరంగృహ్యాదక్షిణభుజేధారయేత్ । హస్తేవేణుదండంగృహీత్వా । పర్ణనేత్రాహితంఛత్రంపీతవస్త్రపపాహ్వాయం । వివాహార్థంమయాగత్వాగంగాచరణసన్నిధౌ । ఏవంశ్లోకంపఠిత్వా।ఛత్రఛాయయామహావిభవైఃగంగాప్రయుక్తం కించిదుదఙ్ముఖంకించిద్దూరంగత్వా। పితాపుత్రంలౌకికవచనేనసంభాష్య।శ్వశురోపిపరంసంభాష్య। పునఃమంటపంప్రవేశ్య। అగ్నిమలంకృత్య । శేషేణేత్యాది పూర్ణాహుతింకృత్వాప్రదక్షిణం । మేధావిధారణం । గన్ధగచ్ఛమహాసేవేతి ఉదఙ్ముఖఃపూజాంకృత్వాఫలతాంబూలదానం । యథాశక్తిబ్రాహ్మణేభ్యో దక్షిణాందత్వాతదుపరి మౌంజీదండహరిద్రావస్త్రాణిబ్రాహ్మణాయదద్యాత్ । తతఃఆశీర్వాదపూర్వకం నీరాంజనంకుర్యాత్ । ఇతి పురాణ తంత్రోక్తవిధౌ సమావర్తనః సమాప్తః॥

(౨౭) తా॥ వివాహమంటపప్రారంభము॥ "వివాహమాసే...శుభప్రదేశే" అనుమంత్రముచేత మంటపప్రారంభమును చేయవలయును. అంతట "అద్యంపుణ్యాహనాందీ...గోదానసమావర్తనంఆచరిష్యే,, అనిసంకల్పమునుజేసిసమావర్తనమును చేయవలయును. పిమ్మట సమావర్తనాంగమైనయన్వాధానమును చేయవలయును. ఆయన్వాధానమునందు ,, తంత్రప్రతిహార్థం...అన్వాధానముహూర్తం సుముహూర్తమస్తు,, అను మంత్రముచేత సంకల్పాదిసర్వవిధులను నెరవేర్చవలయును. పిమ్మట ,, పరిస్తరణంపాత్రాసాదనం...ప్రదక్షిణం,, అనుమంత్రముచేత పాత్రాసాదనమును చేయవలయును. అనంతరమందు ,,అచ్యుతానంతగోవిందాయనమః...ఏకాదశ [illegible] పతమ్,, అనుమంత్రముచేత ప్రధానహోమమునుచేయవ

చేత సంకల్పమును చేసి "గవామంగేషు తిష్ఠంతి... ప్రయచ్ఛతు మే" అను మంత్రముచేత గోదానమును చేయవలయును. పిమ్మట "ఇదం గోదాన... సాంగతాసిద్ధిరస్తు" అని యుచ్చరించి కలశోదకముచేత శిరస్సునందు ప్రోక్షింపవలయును. అనంతరమందు ప్రదక్షిణమును చేసి మరల సంప్రోక్షణమును జేసి కోమలచూతపర్ణములచేత దంతధావనాది గండూషము నాచరింపవలయును. పిమ్మట హస్తప్రక్షాళనమును చేసికొని హరిద్రావస్త్రమును ధరింపవలయును. నేత్రద్వయమునందును కాటుకను ధరింపవలయును. పిమ్మట కస్తూరి మొదలుగాగల యష్టగంధములను లేపనము చేసికొని ప్రవాళమాలికను వైచుకొని హస్తములయందు కంకణములను ధరింపవలయును. "వివాహార్థం శిశ్నగారి... యశస్కరీమ్" అను శ్లోకముచేత పచ్చపూలదండను కంఠమునందు ధరింపవలయును. అనంతరమందు స్వర్ణమణిసౌభాగ్యయుతమునందు గూర్చుండి భాసింగమును (భాసికమును) ధరింపవలయును. పిమ్మట నగ్నిహోత్రమును నెరవేర్చుకొని పాదుకద్వయమును పాదములయందు ధరించి నూతన వస్త్రమునందు సువర్ణయుక్తసోపస్కరమును గ్రహించి దక్షిణభుజమునందు ధరింపవలయును. పిమ్మట హస్తమునందు వేణుదండమును గ్రహించి "పర్ణ నేత్రాహితం... గంగాచరణసన్నిధౌ" అను మంత్రమును పఠించి ఛత్రమును ధరించి ఛత్రఛాయయందుత్తరాభిముఖుడై గంగాయాత్రకని కొంచెము దూరము పోవలయును. అప్పుడు తండ్రియగువాడు తండ్రితో కొన్ని లౌకికవాక్యములను చేయవలయును. అనంతరమందు కన్యాదాతవరునితో సంభాషించి మరల తీసికొనివచ్చి మంటపమునందు కూర్చుండబెట్టవలయును. అనంతరమందు అర్ఘ్యాలంకారమును చేసి "శేషేణ" అను మంత్రముచేత పూర్ణాహుతిని జేసి ప్రదక్షిణమును చేయవలయును. అనంతరమందు సీధావీధారణమును చేసి "గచ్ఛ గచ్ఛ మహాదేవ" అని ఉదఙ్ముఖుడై పూజను చేసి తాంబూలదక్షిణలను బ్రాహ్మణులకిచ్చి మౌంజీదండహరిద్రావస్త్రములను బ్రాహ్మణునకిచ్చి యాశీర్వచన నీరాంజనములను జరిపింపవలయును. ఇట్లు నిపురాణతంత్రోక్తమైన సమావర్తనవిధి ముగిసెను.

* స్వర్ణగణపతిపూజా. *

(౨౮) దేవబ్రాహ్మణైస్సహ॥ సమస్తవైశ్యసభాం రచిత్వా। వివాహమంటపమధ్యే సభాస్థిష్ఠ చతురస్రాష్టకహారద్వారంగ జ్వలితనూతనవస్త్రా, గ్రానీయ అతిపసౌమ్యతయా అఛిద్రపూగాని చతుర్వింశత్యుత్తర శతసంఖ్యా

కాని। పృథక్ పృథక్ వధూవరౌ సంగృహ్య । తత్ప్రాగౌతద్వస్త్రమన్యేబధ్వాత స్యోర్ద్వయోథాశక్తిసువర్ణందత్వా। అంగుళ్యాభరణపూర్వకం పూజాంకుర్యాత్ ఇతి। అథధ్యానం।సిందూరవర్ణౌ తరుణార్క-కాంతిః పాశాంకుశౌ మోదకయుక్తహస్తః । గజాననోరత్నవిభూషితాంగఃలక్ష్మీసమేతోవరదోస్తునిత్యం॥ ఏవంప్రకారేణస్వర్ణగణపతిధ్యానం షోడశోపచారపూజనం । కన్యాపూర్వకంగోత్రముచ్చార్య । అముకస్యప్రపౌత్రీం పౌత్రీంపుత్రీం అముకనామ్నీంకన్యాం।వాచాదత్వామయాకన్యేయుచ్చార్య । అముకస్యప్రపౌత్రాయపౌత్రాయపుత్రాయఅముకనామ్నేవరాయఇత్యుచ్చార్య। వాచాదత్తాప్రతాకన్యా। ఇత్యుచ్చార్య।ఉభయోరపిపూగసంకలితంకుర్యాత్। ఉదీచ్యాంపూజాంకుర్వన్ తత్ప్రాగంసువర్ణపుష్పఅంగుళ్యాభరణై స్సహతద్వస్త్రేబధ్వాగురురాచార్యాజ్ఞాప్రకారేణ దేవతామంటపస్థలేవావాక్ దేవకుంభంస్థాప్య వివాహాదౌవధుగ్రహాదశపర్యంతంసుస్థిరోభవఇతి స్వర్ణగణపతిపూజాసమాప్తిః॥

(౨౮) తా॥ స్వర్ణగణపతిపూజ॥ అంతట దేవబ్రాహ్మణులతోగూడ సమస్తవైశ్యులను సభగాజేయవలయును. పిమ్మట శక్త్యనుసారముగ నంగుళ్యాభరణాదికమునుధరించి గణపతిపూజను చేయవలయును. అనంతరమందు "సిందూరవర్ణౌ...వరదోస్తునిత్యమ్" అనుమంత్రముచేత గణపతినిధ్యానముచేయవలయును. అనంతరమందు స్వర్ణగణపతికిషోడశోపచారపూజను చేయవలయును. పిమ్మటకన్యాపూర్వకముగ గోత్రమునుచ్చరించి "అముకస్యప్రపౌత్రీం" అనునదిమొదలుకొని "సుస్థిరోభవఇతి" అనువఱకును చెప్పబడినకర్మమును చేయవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తమైన స్వర్ణగణపతిపూజ సమాప్తము.

* అథ పురాణతంత్రోక్తమధుపర్కప్రారంభః. *

(౨౯) వరస్యవివాహార్థంకన్యాగృహమాగత్య మధుపర్కద్రవ్యమానీయప్రాణానాయమ్య ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌకన్యార్థితేగ్రహమాగతాయవరాయలక్ష్మీనారాయణప్రీత్యర్థంకన్యాదానాంగభూతం మధుపర్కపూజాంఆచరిష్యే। సప్తవావాఏకాదశంవాదర్భాన్ప్రాగగ్రాన్ ఉత్తరాగ్రాన్ విష్టరందద్యాత్। విష్టరంవిష్టరంనమః। వసంతేసపాదౌప్రక్షాళ్యఆచమ్య। పాద్యంనమః। త్రిరాచమ్యహస్తయోః అర్ఘ్యంనమః । ఇతిత్రిఃపునరాచమ్యత్రిఃఆచమనీయంనమః। సుధానామఇతి। జలంపీత్వా ఆచమ్య అథమధుపర్కపాత్ర

మానీయహస్తే। మధుపర్కపాత్రంపవిత్రం। స్వర్ణశోధనం ఆలోడ్యఆలోడ్య లోమసుమధుపర్కమితిశ్రుతిః। తత్పాత్రం। వరస్యదక్షిణహస్తేదత్వా। ఏవం శ్లోకేనపునరాలోడ్యభూమౌనిక్షిపేత్। సువర్ణశోధనాయ। మధుదత్వాప్రథమంప్రాశయేత్। ఆచమ్య। సుధానామ ఇతిజలంపీత్వా। ద్వితీయంప్రాశ్య। పూర్వవదాచమ్యసుధానామఇతిజలంపీత్వా। తృతీయంప్రాశ్య। ఆచమ్య। సుధానామఇతిజలంప్రాశ్య। తత్పాత్రంభూమౌనిక్షిపేత్। మమగృహస్థవ్రతయోగ్యతాసిధ్యర్థంద్వితీయ యజ్ఞోపవీతధారణంఆచరిష్యే। శుభంతునవతంతూనాంపవిత్రంపాపనాశనం। ఆయుస్తేజోబలంసౌఖ్యంస్వస్వకర్మక్రియాత్మకం। ఇతియజ్ఞోపవీతధారణం। ఆచమనీయం। అంగుష్ఠతర్జన్యాశ్చఊర్ధ్వదిశివిసృజేత్। బ్రహ్మరుద్రాణాంహరిః సూనాం చంద్రోఇంద్రాణాం। మహతోగురూణాంవాణీలక్ష్మీనాగారిశచీనాం। దిగ్బ్భాదేవాసతతందీర్ఘమాయుఃఇతివరస్య। వస్త్రాభరణాదికందత్వా। భాసింగందత్వా। ఇతిపురాణతంత్రోక్తవిధానేన మధుపర్కసమాప్తిః॥

(౨౯) తా॥ పురాణతంత్రోక్తమధుపర్కప్రారంభము॥ కన్యాదాతయగువాడు వరునకు వివాహమునుజేయుటకు కన్యాగృహమునకువచ్చినమధుపర్కద్రవ్యమునుదీసికొని ప్రాణాయామమునుచేసి ,,ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ,, అనునదిమొదలుకొని ,,మధుపర్కపూజాంఆచరిష్యే,, అనువఱకును చెప్పబడినవిధముగా సంకల్పమును జేయవలయును. పిమ్మట, ఏడుదర్భలనైనను, పదునొకండుదర్భలనైనను, ప్రాగగ్రములనుగాజేసి విష్టరము నివ్వవలయును. అంతట ,,విష్టరంసమః,, అనునదిమొదలుకొని,,తత్పాత్రంభూమౌనిక్షిపేత్', అనువఱకును చెప్పబడినవిధముగా సకలకార్యములను చేయవలయును. అంతట,,మమగృహస్థయోగ్య...ఆచరిష్యే,, అనిసంకల్పమునుచేసి ,,శుభంతునవతంతూనాం,, అనునదిమొదలుకొని ,,భాసింగందత్వా,, అనువఱకును చెప్పబడిన యజ్ఞోపవీతధారణాది కర్మములను చేయవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తమైన మధుపర్కవిధి సమాప్తము.

—* అథవివాహప్రకరణమ్. *—

(౩౦) ప్రత్యఙ్ముఖస్యప్రాఙ్ముఖింకన్యాం। ఉభయహస్తే। జీరకందత్వాపరస్పరం। నిరీక్ష్యతాం। కన్యావరణపూర్వకంజయతి। విధ్యుక్తమంగళాష్టకంపఠిత్వా। సుముహూర్తమస్తు। ప్రత్యఙ్ముఖంవరస్య ప్రాఙ్ముఖీకన్యాపర

స్వతిలకంధృత్వా। ఉభయోర్గళే స్థితపుష్పమాలాం । పరస్పరంకంఠేధారయే త్ ।కన్యాదానప్రయుక్తంకించిత్ శాస్త్రోక్తప్రాయశ్చిత్తమహమాచరిష్యే । మహాజ నైఃమహాసంకల్పంవాచయిత్వా షోడశమహాదానాంతరవర్తి । సాలంకృతక న్యాదానమహంఆచరిష్యే।తదంగత్వేన। బ్రాహ్మణపూజాంఆచరిష్యే। వధూవ రౌగంధాక్షత పుష్పభూషణైర్వస్త్రైరలంకృత్య కన్యాదానప్రయుక్త దేవబ్రా హ్మణానుజ్ఞయాస్వజనైస్సహబంధుజనానుజ్ఞయాకన్యాదానంఆచరిష్యే। వర స్యఅంజలౌ। తదుపరికన్యాంజలౌ।తదూర్ధ్వందాతృంజలౌ । సువర్ణయుక్తం తులసీదళ। గంగాజలైస్సహదత్వా।తత్రగోత్రముచ్చార్య । కన్యాంకనకసంప న్నాంకనకాభరణైర్యుతాం। దాస్యామివిష్ణవేతుభ్యంబ్రహ్మలోకజిగీషయా । విశ్వంభరాఃసర్వభూతాఃసాక్షిణఃఇమాంకన్యాంప్రదాస్యామిపితౄణాంతా రణాయచ।కన్యామమాగ్రతోభూయాత్ కన్యామేదేహపార్శ్వతః । కన్యామే సర్వతోభూయాత్ కన్యామేక్షేమమాప్నుయాత్ । కన్యాసాలంకృతాసాధ్వీ సుశీలాయమహాత్మనే।ఇమాంకన్యాంప్రదాస్యామిధర్మకామార్థసిద్ధయే । అర్థం కామంచధర్మంచసర్వంచాపరిపాలనం॥ ఇతిచతుశ్శ్లోకైః॥ కన్యాందత్వాఇతిదా తృవచనం । ఇతిప్రతిగృహ్ణీయాత్ కన్యాదానసాద్గుణ్యార్థం గోభూశ్రీహూ ర్తిదశదానం। ఉభయత్రబ్రాహ్మణేభ్యోదత్వా। పూర్వోక్తప్రకారేణ। కంఠే పుష్పమాలాంపరస్పరంధారయేత్। దూర్వాదళైః।క్షీరసర్పిషాతిలకంకుర్యా త్ తతః। అక్షతారోపణం।ఉభయోరంజలిక్షీరసర్పిషా । ప్రక్షాళ్యపూర్ణాంజ లౌనిక్షిపేత్। యశశ్శ్రేయస్తథాకామోకామాలక్ష్మీయశస్తథా। శిరసేధార యిష్యామిఅక్షతారోపణంకుర్యాత్। పునఃపునఃశాంతిఃపుష్టిఃతుష్టిశ్చాస్తు।దీర్ఘ మాయుష్యమస్తుతిరాష్ట్రీం।చతుర్థంధారయేత్। ఇత్యక్షతారోపణం। అథదంప త్యోఃవలయాకారంసుదోరంపంచతంతుభిః । దూర్వైశ్చైవతంతుయుక్తంహ రిద్రామూలసంయుతం । పుమాందక్షిణహస్తేతు వామస్త్రీణాంతుకంకణం। రక్షాబంధేమహాశేష ఆయుఃకాంతియశోబలం । ఏవంశ్లోకద్వయేనరక్షాబం ధనం । ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ మమవివాహాంగభూతం ఉత్తరోత్తరసంప త్ప్రజాసమృద్ధ్యర్థంమాంగల్యాభరణం ప్రతిపూజాంఆచరిష్యే । తండులస్యో పరిమాంగల్యసూత్రం యథోక్తరచిత సువర్ణాభరణద్రవ్యైః సహమంగళద్ర వ్యాన్యానీయపుష్పాక్షతాద్గృహీత్వా మాంగల్యగణపతిదేవతాభ్యోనమః షోడశోపచారపూజాంకృత్వా।యంబ్రహ్మావేదాంతవిదోవదంతిః । ఇతిగణ

తిప్రార్థనా॥ దేవేంద్రాణినమస్తుభ్యం దేవేంద్రప్రియభామినీ । బధ్నీయాగ్దక్షి
ణాయుక్తైఃదంపత్యోఃపరివర్ధనం । ఇతిపంచపూగైఃసువర్ణాక్షతైః సహాదంప
త్యోఃస్వసర్మప్రయుక్తంనూతనవస్త్రాదికందత్వాఅత్రఆశీర్వాదః । ఆయుష్యా
భివృద్ధ్యర్థం ఆశిషా మోక్షైస్సుఖీభవ।ఇత్యాశీర్వాదః ॥ ఇతిపురాణతంత్రోక్త
విధానేన వివాహప్రకరణం సమాప్తం॥

(౩౦) తా॥ వివాహప్రకరణము॥ "ప్రత్యఙ్ముఖస్య ప్రాఙ్ముఖీంకన్యా
మ్" అనునదిమొదలుకొని "ఆశిషా మోక్షైస్సుఖీభవ" అనువఱకును చెప్పబడి
నమంత్రములచేత కన్యాదానాదిసకలకర్మములను శాస్త్రోక్తప్రకారముగజరి
పియాశీర్వాదమును జేయింపవలయును. ఇట్లువివాహప్రకరణముముగిసెను.

* అథ సప్తపదీలాజాహోమః. *

(౩౧) అథవివాహమంటపస్యపార్శ్వదిగ్భాగే పేషస్థిత మంటపస్యావ
ధూవరయోఃపురతఃపీఠేనివేశ్య । పుణ్యాహంవాచయిత్వా। మమవివాహాంగ
భూతంసప్తపదీలాజాహోమపాణిగ్రహణ ఔపాసనారంభం ఆచరిష్యే।అ
గ్నిప్రతిష్ఠాపనాదిఅగ్నిమూర్తిధ్యానాంతంకృత్వా అగ్నిమలంకృత్య । తత్రక్రి
యాతంత్రపరిగ్రహార్థం అగ్న్యాదిపంచభిర్మంత్రైః । ఏకైకంసమిధాన్యద్రవ్యే
ణశేషేణపూర్ణాహుతిపర్యంతంసద్యో ఆచరిష్యే । ఇత్యన్వాధానః । ప్రాంగ
గ్రాన్ ఉత్తరాగ్రాన్ దర్భాన్ పరిస్తీర్య । లాజాసహసప్తపాత్రాసాదనంకృ
త్వాపృథక్ పృథక్ పాత్రాసాధనం శోధ్యదర్భద్వయంప్రజ్వాల్య । లాజాసహ
ప్రదక్షిణంకృత్వా ఉదకేనప్రోక్ష్య అగ్నింబ్రహ్మాణంఆత్మానంచాలంకృత్య।త్ర
యోదశసమిద్భిశ్చేతి।ఇధ్మప్రక్షేపణం। అస్మిన్ తంత్రోక్తప్రకారేణఔపాసన
హోమేఇధ్మప్రక్షేపణముహూర్తస్సుముహూర్తమస్తు। నైఋత్యాదిఈశాన్య
పర్యంతంవాయవ్యాది ఆగ్నేయ పర్యంతం ఆజ్యధారాంహుత్వా । అథప్ర
ధానహోమః । భూమిర్జలంతథా అగ్నిర్వాయురాకాశఏవచ । పంచభూ
తాత్మకేదేహేపుత్రందేహిహుతాశన। అగ్నయేనమః।రసనద్వాపమేదో స్త్రీ
అజాశుక్లస్తథైవచ। ఆత్మానంసంభవందేహిపుత్రందేహిదివాకర। సూర్యనా
రాయణాయనమః। మిథునంగర్భసంజాతందశమాసాన్ ప్రసూతికాన్ ।అయు
ష్మంతంకీర్తిమంతంసుపుత్రంత్వంచదేహిమే। కందర్పాయనమః । సుగంధా
ఢ్యకంకాంతంయజ్ఞస్వాంతంశ్రియాయుతం। సత్వంప్రతాపనాన్ దేవ పుత్రందే
హిపితామహ। బ్రహ్మణేనమః । ఆత్మానమాత్మసంభూతరూపవాన్ రూప

సంభవః। మత్కూశేబరవర్ణస్యపుత్రంమేసర్వదేవతాః॥ ఇంద్రాయనమః।ప్రైతైః
పంచభిశ్శ్లోకైః పంచవారంలాజావధూ పూర్ణాంజలిభిః వరస్యహస్తసంపుటేన
అగ్నౌమేసమర్పణం। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ వివాహాంగభూతంస్వపత్న్యా
త్వసిద్ధ్యర్థంపాణిగ్రహణసప్తపదీపూజాంఆచరిష్యే। సమస్తమంగళద్రవ్యైః స
హాసభా దేవతామధ్యేహరిద్రాగౌరీం ప్రతిష్ఠాప్య। తత్పురతఃతండులస్యోపరి
సప్తపదీంసంలేఖ్యపూజాంకుర్యాత్ । గౌరీంలక్షణసంపన్నాం సర్వావయవ
శోభితాం। ఆయుస్సౌభాగ్యమేదేహివరదేభక్తవత్సలే। గౌరీసప్తపదీదేవతా
భ్యోనమః। ధ్యానావాహనాదిషోడశోపచారపూజాంకుర్యాత్ । తత్రగౌరీంస
ప్తపదీసహితయజ్ఞేశ్వరం। ప్రదక్షిణనమస్కారంకుర్యాత్ । స్థాపితాసనశి
లాయాఃకన్యాయాఃదక్షిణసాసిస్థాయాః కన్యాదక్షిణపాదాంగుష్ఠంవరస్యద
క్షిణపాణింస్పర్శయేత్। ఏవంప్రకారేణత్రివారంకన్యాప్రదక్షిణం।ఆచరిష్యే।
గౌరీంలక్షణసంపన్నాం సర్వావయవశోభినీం। ఆయుర్యశశ్చమేదేహివరదేభ
క్తవత్సలే । ఇతిపాణిగ్రహణం।ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ ఔపాసనయోగ్య
తాసిద్ధ్యర్థంశ్రీనగరేశ్వర దేవతాప్రీత్యర్థం యథాసంభవకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నా
యత్వేనహిరణ్యదానం ఆచరిష్యే।అగ్నిప్రతిష్ఠాపనాదిధ్యానంకృత్వా। హరి
ద్రాతండులాన్గృహీత్వా। సనిధైస్థైర్యంనిధాయ।ఆజ్యమభిఘార్య । పర్యగ్నిక
రణం। అగ్నిమభ్యర్చ్య।భార్యాంజలింప్రోక్ష్య। సమిధసహితముష్టితండులాన్
నిక్షిప్య। తండులస్యద్విభాగంకృత్వా। ఏకభాగంగ్రాహ్య । వీతిహోత్రాయ
నమః। ఇత్యాహుతిద్వయంవహ్నౌనిక్షిపేత్। సంసర్గవనస్పతయేనమః । అథ
అగ్న్యుపస్థానం । శ్రియందేహిమేశ్రోదేహిబలందేహిహుతాశన । ఆయు
స్తేజోసుఖందేహినమస్తేహవ్యవాహన । ఇత్యభివాద్యగోత్రాభివాదనం॥ అథ
సమిత్సమారోపణం॥ సమిధేనస్థితోహ్యగ్నే ఆగచ్ఛమమసన్నిధౌ । ఉదీచాంగ
పూజా॥ గచ్ఛగచ్ఛమహాదేవగచ్ఛగచ్ఛసురాధిప। గచ్ఛగచ్ఛమఖాధ్యక్షగచ్ఛగ
చ్ఛహుతాశన।యజ్ఞేశ్వరాయనమః।యథాస్థానముద్వాసయ।తదుపరిఆశీర్వా
దపూర్వకంనీరాంజనంకృత్వా। తదనంతరంసభాపూజా। దేవస్యగృహేమున
యోపసంతినదేవానాంకవయఃపార్థివాసః। దేవా ఇదంమేసుమనస్యమానోద
విదేహావసనోదీర్ఘమాయుః।అశేషవిద్వన్మహాజనేభ్యోనమః । గంధాదిసకలా
రాధనైస్స్వర్చితమస్తు। ఫలంమనోరథఫలంఫలదాదిసవాన్యణాం। పుత్రపౌత్రా
భివృద్ధ్యర్థంఅతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే। ఇతిఫలదానం । తాంబూలదానం। హిర

శ్యాగర్భగర్భస్థమితిహిరణ్యతాంబూలదానం। శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థం సాయం
ప్రాతరౌపాసనంకుర్యాత్ । కంకణవిసర్జనానంతరం శేషహోమః। ఇతిపురా
ణతంత్రోక్తప్రకారేణ లాజాహోమఃసమాప్తి॥

(౩౧) తా॥ సప్తపదీలాజహోమము ॥ పిమ్మట వివాహమంటపము
యొక్క పార్శ్వదిగ్భాగమునందు దేవస్థితమంటపముయొక్క ముందరవధూ
వరులయొక్కపీఠమునందుప్రవేశపెట్టి పుణ్యాహవాచనమును చేయవలయును.
అంతట "మమవివాహాంగభూతం" అనునది మొదలుకొని "రంభంఆచరిష్యే"
అనువఱకును చెప్పబడినమంత్రమునుచ్చరించుచు సంకల్పమును చేయవలయు
ను. అంతట, అగ్నిప్రతిష్ఠాపనాదిసకలకార్యములను, అగ్నిమూర్తిధ్యానాం
తమువఱకును చేయవలయును. అనంతరమందు "అగ్నిమలంకృత్య" అనియ
గ్న్యలంకారమును చేయవలయును. అంతట "తత్రక్రియాతంత్రే" అనునది
మొదలుకొని "సద్యోఆచరిష్యే" అనుమంత్రములచేత అన్వాధానమును
చేయవలయును. అనంతరమందు "ప్రాగగ్రాన్ ఉత్తరాగ్రాన్ దర్భాన్ పరి
స్తీర్య" అనునదిమొదలుకొని "కంకణవిసర్జనానంతరం శేషహోమః" అనువ
ఱకును చెప్పబడినవిధముగ సకల కర్మములను చేయవలయును. ఇతి పురాణ
తంత్రోక్తమైన లాజహోమము ముగిసెను.

✻ అథ పుష్పోత్సవః. ✻

(౩౨) తత్పరదినేతతః ప్రాతఃకాలక్రియహోమాదికంకృత్వా
తదనంతరంవధూవరయోః పుష్పోత్సవంకుర్యాత్ । తత్రైవాత్ర వివాహమంటపే
ప్రత్యఙ్ముఖంప్రాఙ్ముఖేన మంగళపీఠంనివేశ్య తత్రవధూవరౌ స్థాపయిత్వా।
తథాకంఠేపుష్పమాలికాంబధ్వాఉభయోఃవరయోఃబహూనిపుష్పాణిదత్వా
దుకూలాన్యాపీయ ఉభయోస్సన్నాయనాదికందత్వా।పుష్పకందుకేదంపత్యోః
పరస్పరసల్లాపంకేతివారంకృత్వా। వధూహస్తపుష్పకందుకం కేవలంతాడయి
త్వావరేణాపితద్వత్ త్రివారంకారయిత్వా।దంపత్యోఃకంఠస్థితపుష్పమాలాం
పరస్పరంప్రతిలోమంకారయిత్వా। తదనంతరంమంగళపీఠేదంపతీపూర్వవత్
సమానతయాస్థాపయిత్వా।ఉభయోర్వస్త్రాదీన్ దత్వా।తతఃదేవతామంటప
సమీపేరంగవల్ల్యాదిపీఠంకారయిత్వా।తత్రపుణ్యాహంవాచయిత్వా। ఏవంగు
ణేత్యాదిశుభతిథౌ మమవివాహాంగభూతం పార్వతీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థంజలో
త్సవాంగస్థలశుద్ధ్యర్థం వ్యాసోక్తపుణ్యాహవాచనంఆచరిష్యే।తదనంతరంసా

యమౌపాసనంకృత్వాతత్రజలోత్సవ ప్రకరణం। శుద్ధజలపూరితకుంభద్వయ మానీయ।గన్ధాదిభిరభ్యర్చ్య। ఏకస్మిన్ కుంభేవలయంనిక్షిప్య।ఏకస్మిన్ కుంభేజంబీరఫలంనిక్షిప్య।దంపతీదేవతాప్రార్థనా।ఉభయోర్దంపతీకరోత్, జంబీరఫలం వధూవరౌగృహీత్వావధూవలయం గృహీత్వాపునః వధూవరదతీదేవముక్తాఫలసమానకాంతిమయాధృష్టేతివాచయిత్వా। అభివాద్యతద్వద్వగోపిఉచ్చార్య।ఆశీర్వాద పూర్వకం నీరాంజనంకృత్వా బ్రాహ్మణేభ్యో తాంబూలదక్షిణాన్దత్వా। సుఖీవసేత్ ।ఇతిపురాణతంత్రోక్తపుష్పోత్సవక్రీడోత్సవసమాప్తః॥

(౩౭) తా॥ పుష్పోత్సవము॥ లాజహోమమునుజరిగిన మరుదినమునందు ప్రాతఃకాలమునందు జేయదగిన హోమాదికమును చేసినపిమ్మట వధూవరులకు ప్రతిదినమునందును చేయదగినయుత్సవమును చేయవలయును. అంతటనాటిదినముయొక్క రాత్రియందు ప్రాఙ్ముఖముగా మంగళపీఠమున స్థాపించి దానియందు వధూవరులను స్థాపించి యావధూవరులకంఠములయందు పుష్పమాలికలనువైచి పట్టువస్త్రములను దెచ్చి వధూవరులయొక్క మధ్యయందుంచివధూవరులచే పుష్పకందుకక్రీడను చేయింపవలయును. పిమ్మటవధూవరులయొక్క కంఠమాలికలకు ప్రతిలోమమును చేయించి మరల నావధూవరులను పూర్వమునందువలెనే మంగళపీఠమునందు గూర్చుండబెట్టి యాయిద్దఱికీనివస్త్రాదికమునివ్వవలయును. పిమ్మట దేవతామంటపసమీపమునందురంగవల్ల్యాదికమునురచింపజేసి యక్కడపుణ్యాహవాచనము చేయవలయును. పిమ్మట "ఏవంగుణేత్యాది శుభతిథౌ...పుణ్యాహవాచనంఆచరిష్యే" అని సంకల్పమును జేయవలయును. పిమ్మటసాయంకాలమునందలి యౌపాసన కృత్యమును జేయించి జలోత్సవమునకుప్రారంభింపవలయును. అంతటశుద్ధజలపూరితమైన రెండుకుంభములను దెప్పించి గంధాదులచేతనర్చించిఆరెంటిలోనొకకలశమునందువలయమునువైచి మఱియొకకలశమునందుజంబీరఫలమునువైచి దంపతీదేవతనుప్రార్థింపవలయును. అంతటనావధూవరులుజంబీరఫలమునుగ్రహింపవలయును. మఱలనావధువువలయమునుగ్రహించి"ముక్తాఫలసమానకాంతిమయాదృష్టా,, అనియుచ్చరింపవలయును. అంతటనమస్కరించి ,,సమర్పయామివరసేవకుమారీ,, అనునదిమొదలుకొని,,దక్షిణాందత్వాసుఖీవసేత్,, అనువఱకును చెప్పబడినవిధముగ మంత్రముల నుచ్చరించుచు సదక్షిణాకతాంబూలములను బ్రాహ్మణులకివ్వవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తపుష్పోత్స

వక్రీడోత్సవములు ముగిసెను.

* అథ గోత్రవిధిః. *

(౩౩) ప్రాతఃపూర్వవదౌపాసనం కృత్వా। తత్రరాత్రౌ సర్వం సూచికారయేత్ వధూవరయోః మాతాపితరౌ సర్వాలంకారం కారయిత్వా। మంగళకుంభద్వయం వధూవరయోః శిరసి మాతాపితరౌ నిధాయ పంచమహానాద్యైః సహానదీతీరే గత్వా తత్రకుంభద్వయం నిక్షిప్య కటకవలయకంఠసరమాంగల్యసూత్రకర్ణాభరణాదిభిరలంకృత్య హరిద్రాతంతునావేష్ట్య। శిరఃశ్రోత్రం తథా నాసాఓష్టజింహ స్తనద్వయచక్షుకం తేకుష్ఠౌ చ హృదయమేకట బాహూ స్థాంగుళిః। ఊరుజాన్వోర్ణ్య పాదాంతం రోమవర్ణ్యం సంపూరితం। పంచప్రాణాః ప్రతిష్ఠాప్య సంనిధీకురు సర్వదా। ఏవం ప్రాణప్రతిష్ఠాపనాదిషోడశోపచారపూజాం కృత్వా తయోర్మూర్ధ్ని దేవతాకుంభం నిధాయ వధూమాతా వరమాతృశిరసి నిధాయ అన్యం కుంభం స్వయం గృహీత్వా మహాద్వారే పాదప్రక్షాళనాది మంగళార్తిం కృత్వా। అంతః ప్రవిశ్య ముక్తాతోరణఫల పుష్పవస్త్రాదిభిః సమ్యగలంకృత్య హామమంటపే స్థాపయిత్వా తదనంతరం వధూవరసంబంధినః సర్వే ఫల పుష్పగంధ తాంబూలసువర్ణపుష్పం పాకసంస్కా-రాదికం గృహీత్వా। స్వపురోహితాగారం ప్రతిసకలః ప్రతిగమ్య అత్ర తయుతిం దేవతాం షోడశోపచారైః సమ్యక్ పూజ్య। వధూవరసంబంధినః ప్రత్యేకం స్వకీయదేవతామాహాయ పూర్వవ దేవస్తుత్యాగీతవాద్యాదియుక్తవైశ్యగృహం ప్రవిశ్య। తత్ర దేవతామంటపస్థలే పాకకుంభేషు త్రయస్త్రింశద్దేవతాసంస్థాప్య। త్రయస్త్రింశద్దేవతారాధనం। బాలనాగరవర్ణకైః సర్వే సంబంధినః బాలనాగరసమ్ముఖంగత్వా। ఉపచారైర్వాక్యైః తాన్ అలంకృత్య సర్వాన్ వివాహమంటపమానీయ అంతేనివేశయేయుః వివాహమంటపమధ్యే రంగవల్ల్యోపరి మంగళపీఠే నివేశ్య సర్వసగోత్రజస్య। ఉలూఖలముసలసమాన్ నవకూర్పాన్ నిధాయ। సుధాన్యయహరిద్రాతంతునావేష్ట్య। తేషాంపురతః స్థాప్య। అత్ర పుణ్యాహం వాచయిత్వా। ఏవం గుణేత్యాదిశుభ తిథౌ సర్వేషాం సగోత్రాణాం సకుటుంబానాం క్షేమస్థైర్యవిజయైశ్వర్యాభివృద్ధ్యర్థం స్వగోత్రదేవతాప్రీత్యర్థం సర్వేషాం శరీరశుద్ధ్యర్థం పుణ్యాహం వాచయిష్యే। పుణ్యాహవాదకైః సర్వేషాం మార్జనం కృత్వా। తదనంతరం సువాసిన్యః మంగళవాద్యపూర్వకం నామముసలం నిధాయ। తత్ర హరిద్రాచణకం నిధాయ। ప్రేషణశిలాయాం గోధూమాన్ నిక్షిప్య। సర్వాః సువాసిన్యః తదుక్తం పారికాక్రమేణ సర్వమంగ

తాన్ వాచయేయుః। పురోహితః ఉత్థాయ। సర్వేషాం స్వగోత్రిణాం వస్త్రం విధాయ తండులాన్ నిక్షిప్య। రజతాంగుళినా లిఖిత్వా। భోభూమ్యంతరిక్షపాతాళాదిచతుర్దిక్షుభువననివాసినః। అష్టమహానాగకులాన్ విచిత్రరూపేణ మధ్యే యూయం సర్వేషాం నాగదేవతాః। యూయం సమాచక్ష్వ। ఏతత్ గోత్రోద్భవస్య అస్య యజమానస్య క్షేమాహికప్రయుక్త నాగబలీప్రస్తుతం వివర్ధయస్వమితి। తాన్ సర్వాన్ ప్రార్థయేయుః। తతః వస్త్రే ౧౬ తండులం బధ్వా నిక్షిపేత్। ఏవం ప్రకారేణ గోత్రిణాం సర్వానామాయుః। రంగవల్ల్యా మంగళపీఠోపరి పుణ్యాహం కృత్వా। శీఘ్రం చతురస్రవస్త్రం తేషాం శిరసి నిధాయ తండులానాహృత్య పురోహితః తతోంగుళినా పూర్వవత్ లిఖిత్వా సర్వాః నాగర దేవతాః ప్రీతిం కృత్వా। తత్తండులం పూర్వవత్ నిక్షిపేత్। ఇతి గోత్రవిధిః సమాప్తిః॥

(౩౩) తా॥ గోత్రవిధి॥ మరుడినప్రాతఃకాలమునందు మునుపటివలె నౌపాసనమును జేసి యానాటిరాత్రియందు సర్వమును పరిశుద్ధమును గా జేయింపవలయును. అంతట వధూవరులయొక్క తల్లిదండ్రులు వధూవరులకు సర్వాలంకారములను జేయింపవలయును. పిమ్మట మంగళకుంభద్వయమును, వధూవరులయొక్క శిరస్సునందు బెట్టి పంచమహా వాద్యములతోగూడ నదీతీరమునకుబోయి యక్కడ నా రెండుకుంభములనుదించి కటకవలయ కంఠసర మాంగల్యసూత్ర కర్ణాభరణాదులచేత నలంకరించి హరిద్రాతంతువు నా కుంభములకుచుట్టును చట్టవలయును. అంతట "శిరశ్శ్రోత్రం తథా నాసా...సన్నిధీకురు సర్వదా" అను మంత్రము చేత ప్రాణప్రతిష్ఠాపనాది షోడశోపచారపూజను చేయవలయును. అంతట నా కుంభములయొక్క మధ్యయందు దేవతాకుంభమును బెట్టవలయును. అంతట నా కుంభములను వధూవరుల తల్లులు శిరస్సులయందు బెట్టుకొని వివాహగృహమునకువచ్చి ద్వారదేశమునందు పాదప్రక్షాళనాదికమును చేసికొని లోనికిబోయి యా కుంభములను, ఆభరణాదులచేత నలంకరించి పెండ్లిమంటపమునందు బెట్టవలయును. పిమ్మట నెల్లవారును తాంబూలాదికమును గ్రహింపవలయును. అంతట నెల్లవారును పురోహితుని గృహమునకుబోయి యచ్చట నిష్టదేవతకు షోడశోపచారపూజలను చేయవలయును. అంతట నా దేవతతోగూడ, ఎల్లవారును సకలవాద్యములతోగూడ వివాహగృహమునకు రావలయును. వచ్చి దేవతామంటపస్థలమునందు పాకకుంభములయందు ముప్పదిమూడుకోట్ల దేవతలను స్థాపించి యా దేవతలకం

వరకును పూజను చేయవలయును. పిమ్మట నందరును బాలనాగరసమీపమున
కువచ్చి షోడశోపచారపూజలను చేసి యా దేవతను వివాహమంటపమునందు
బ్రవేశ పెట్టవలయును. అంతట రంగవల్ల్యాదికమును రచించి రోలు రోకలి చేటలు
మొదలగువానిని యా దేవతాసమీపమునందు పెట్టవలయును. పిమ్మట "ఏవం
గుణేత్యాదిశుభతిథౌ" అనునది మొదలుకొని "తత్తంపులం పూర్వవత్ నిక్షిపే
త్" అను వరకును చెప్పబడినవిధముగ సంకల్పాది సర్వకర్మములను చేయవల
యును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తమైన గోత్రవిధి ముగిసెను.

—— * కన్యాకుమారీ పూజావిధిః. * ——

(౩౮) అథకులదేవతాప్రీత్యర్థం ధ్యానాదిపూజాం కుర్యాత్। ఏవంగు
ణేత్యాదిశుభతిథౌ పాలికా ఆనయేయుః। వధూవరయోః కులదేవతాప్రీత్య
ర్థం కన్యకాపరమేశ్వరపూజాం ఆచరిష్యే। తదాదౌ కలశపూజాం ఆచరిష్యే।
తదంగ గణపతిపూజాం ఆచరిష్యే। వైవాహికమంటపమధ్యే సంస్థాప్య। సుకో
మలాంగీం సుగుణీం సుశీలాం శ్రీవైశ్యవంశోద్భవచిత్రరూపాం। ధ్యాయేత్కు
మారీం సకలేష్టదాయినీం నమామి దేవీం వరదాం ప్రసన్నాం। ఏవం ధ్యానాది
పూజాం కుర్యాత్। ఆవాహయే వైశ్యవంశస్య రత్నం చిత్రవస్త్రాంబరభూ
షితాంగీం। పద్మస్థాయాం పద్మవిశాలనేత్రాం దేవీం కుమారీం వరదాం ప్రస
న్నాం। ఆవాహనం సమః। అనర్ఘ్యరత్నైః ఖచితే రత్నపీఠే నానావిచిత్రోపరిశో
భమానాం। రత్నప్రభం స్వర్ణసువేష్టితం చ దాస్యామి దేవీ వరదే కుమారీ। ఆస
నం నమః। సువర్ణపాత్రం పరిశోభమానం గంగాజలైః పూరితనిర్మలం చ। దా
స్యామి దేవి వరదే కుమారీ। పాద్యం నమః। పుష్పస్థితం కాంచనమింద్రనీలప్రభాస
మానం వరదే ప్రసన్నే। దివ్యం చ తే పూరితమేవ మర్ఘ్యం దాస్యామి దేవీ వరదే ప్ర
సీద। అర్ఘ్యం నమః। నానాసుగంధం సుజలం సుపాత్రం నివేదితం తత్పరిగృహ్య
మాణం। శుభప్రదాం శోభనమంటపస్థాం దేవీకుమారీ వరదే సుశీలే। ఆచమనం
నమః। క్షీరం దధి సర్పిష పుష్పసారం ఫలోదకైః శర్కరసంయుతం చ। పంచామృ
తం త్వం పరిగృహ్యమాణాం కన్యాం కుమారీం వరదాం ప్రసన్నాం। పంచామృత
స్నానం సమర్పయామి నమః। కావేరీ గోదావరీ కృష్ణవేణీ మలాపహా నర్మద తుంగ
భద్రే। గంగా త్రివేణీ జలమిశ్రితం చ స్నానం గృహాణ వరదే కుమారీ। స్నానం స
మర్పయామి నమః। పీతాంబరం చిత్రవిచిత్రశోభితం సకుంచకం స్వర్ణమయం ప్ర
దద్యాత్। భక్త్యా గృహాణ వరదే కుమారీ ప్రసీద చిత్రాంబరభూషితాంగీ॥ వ

త్రంసమర్పయామినమః । చూడారత్నంకంకణకంఠమాలా నానాముక్తారత్నతాటంకభూషాః। పాదద్వంద్వంనూపురంశోభమానంభక్త్యాదద్యాత్ అర్చయిత్వాకుమారీ । ఆభరణం సమర్పయామినమః । హరిద్రసిందూరసుశోభమానం శ్రీయుక్తరేఖా తరణిప్రకాశం । నేత్రాంజనం కుంకుమఫాలదేశే సమర్పయేత్వాంసుగుణేకుమారీ । నానావిధం శోభిత భూషణంచ కస్తూరికాచందనగంధసారం । గోరోచనంకుంకుమశైత్యసారం సమర్పయామి వరదేకుమారీ । ముక్తాఫలంరత్న విభూషితంచ గాంగేయముక్తా శశిసూర్యవర్ణం । అశ్వత్థపర్ణోత్పలశోభమానం ఫలంసమర్ప్యేవరదేకుమారీ। నానావిధఆభరణం సమర్పయామినమః॥ జాజీచంపకమల్లికాసుకుసుమైః సౌగంధికామాలికైః సేవంతీవకుళైస్సపాటలితథా సౌవర్ణపద్మాకృతం। పున్నాగైంకరవీరపూగకుసుమైః నానావిధాంమల్లికాం పుష్పాణి ప్రతిగృహ్యతాంచ సుముఖిదాస్యామితేమాలికాం । పుష్పంసమర్పయామినమః। శ్రీగంధచూర్ణాంగరుధూపాపితంచసుమంగళం దివ్యసుగంధమిశ్రితం।మయాసమర్ప్యంజలజాసమధ్యాంప్రగృహ్యతాంత్వంవిలసత్కుమారీ।ధూపంసమర్పయామినమః॥ అర్కేందుకాంతిప్రతిభాసమానంసుగోఘృతంవర్తిషటీపజాతైః।భక్త్యాసమర్ప్యేద్విధచిత్రమార్తికుమారికాంశోభఫలప్రదాత్రీం । దీపంసమర్పయామినమః।నానావిధంభక్ష్యసుపక్వమన్నంసదోఘృతంముద్గవధీసమేతం। లేహ్యానిచోష్యాణిమయాసమర్పితంభజేకుమారీంమునసేవ్యదాత్రీం। మహానైవేద్యంసమర్పయామినమః। ఫలంసుపక్వంకదళీచజంబుద్రాక్షాదికర్పూరసునారికేళం। సముద్రబీజంచణకంగృహాణ దేవీకుమారీసకలప్రదాయినీ। నానావిధఫలంసమర్పయామినమః। వల్లిదళంపూగసకర్పూరంచ లవంగఏలాచసువర్ణపాత్రం। ప్రగృహ్యతాంబూలమిదంసుధామయేకన్యేకుమారీతవఅర్పయామి। తాంబూలంసమర్పయామినమః॥ కర్పూరనీరాంజనమంగళంచజ్యోతిప్రభాభాస్కరమిందుభాసాం।మయార్పితంసర్వగుణప్రధానే శ్రీమత్కుమారీసుఖసౌఖ్యధాత్రీ।నీరాంజనంసమర్పయామినమః ॥ నానాసౌగంధికుసుమైః మయాంజల్యా ప్రగృహ్యతాం। కుమారీగుణసంపన్నేపునఃపుష్పంసమర్పయేత్ । మంత్రపుష్పంసమర్పయామినమః॥ నమామితేసర్వవరప్రదాయినీ నమామితేసర్వసుఖప్రదాత్రీ। నమస్కారాన్ సమర్పయామినమః।వరప్రార్థనాపునఃప్రాచ్యాండదీచ్యాంగపూ

[illegible] నానాగఆందోళగజాశ్వ చామరవ్యజనపురాణ

పంచాంగశ్రవణ సమస్తరాజోపచారపూజాం సమర్పయామినమః। అనేనక
న్యాకుమారీకల్పోక్తప్రకారేణ ధ్యానాదిసర్వోపచారపూజనేన శ్రీనగరేశ్వ
రఃప్రీయతాంప్రీతోభవతు। శ్రీనగరేశ్వరార్పణమస్తు ॥ శ్రీకులదేవతాపూజా
సాద్గుణ్యార్థం॥శ్రీపార్వతీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం బ్రాహ్మణపూజాం ఆచరిష్యే।
బ్రాహ్మణేభ్యోఫలతాంబూలదక్షిణాందత్వా। స్వకులస్యగంధకుంకుమకేసరి
కస్తూరీపరిమళాదీని। పుష్పమాలాంఫలతాంబూలాదీకందత్వా। దేవీకలశస్థ
తీర్థంసర్వసంబంధినఃపీత్వా। అతఃపరంబాంధవైఃసహాభోజనంకుర్యాత్। ఇతి
శ్రీపురాణతంత్రోక్తప్రకారేణ కన్యాకుమారీపూజావిధానం సమాప్తం॥

(౩౪) తా॥ కన్యాకుమారీపూజావిధి॥ అంతటకులదేవతాప్రీతికొఱకు
ధ్యానాదిపూజనుచేయవలయును. ఎట్లనిన:— "ఏవంగుణేత్యాది శుభతిథౌ"
అనునదిమొదలుకొని " అతఃపరంబాంధవైస్సహభోజనంకుర్యాత్ " అనువ
ఱకును చెప్పబడినవిధముగ సకలకర్మములను జేయవలయును. ఇట్లని పురా
ణతంత్రోక్తమైన కన్యాకుమారీపూజావిధి ముగిసెను.

* అథనాగబలిః. *

(౩౫) చతుర్థదినస్యఅపరరాత్రౌ వివాహమంటపమధ్యే పంచవర్ణకం
డుశ్తైఃచతురస్రంరంగవల్యాకృతింలిఖిత్వా। తస్మధ్యేచతురస్రంతథా ఓదనంద
త్వా। తాదృశద్వయంనిధాయతయోఃపురతఃతండులపిష్టేన నాగదేవతాంవి
ధాయ। చతుష్కోణేషుసుధాలేపితచతుఃకుంభాన్నిధాయ। తదుపరిసూక్ష్మ
చతుఃకుంభాన్నిధాయ। చతురస్రవారుతేషాముపరినిధాయతద్గోత్రస్యతండు
లపిష్టేనదీపందత్వా। లవణేనగజాకృతింకృత్వాదేవతామంటపేగృహస్థితదేవ
తాకుంభంనిధాయ। వరమాత్రసంబంధిన్యావధూమాత్రసంబంధిన్యానాసర్వ
త్రబలిందాపయిత్వా। అత్రపుణ్యాహనాందీఆవాహనంకృత్వా। ప్రతిష్ఠాపిత
నాగదేవతాపూజాంకృత్వా। దాక్షాయణీపూజామాచరిష్యే। గణపతిపూ
జాంకృత్వా। సువాసినీభిఃదాక్షాయణీ నాగదేవతాప్రదక్షిణత్రయంకారయి
త్వా।తాసాంకరకలశోదకంనాగదేవతాశిరసి కించిత్ప్రోక్షయేత్ । తతఃసు
వాసిన్యఃమంగళపీఠోపరిఉపవేశ్య। ఫలతాంబూలాదివస్త్రగర్భమాపూర్య। వ
స్త్రాద్యుపచారంకృత్వా। నీరాంజనంకారయేత్ ।తతఃవివాహమంటపస్థితదం
పత్యోఃవరదారుప్రతిమాంవస్త్రాదిభిరలంకృత్యతయో రన్యోన్యం సరసంవాద
యేత్। సరసప్రకరణంసరసప్రకరణం ఆవయోఃశ్రీమతీపుత్రీజాతా। పురోక్తి

తమానీయపుణ్యాహవాచన జాతకర్మనామకరణంతంబంధుభిఃసహకృత్వాదృఢవలయంపదాంగుళీయంచ ఆశీయపూజాంకృత్వాఽఘూసంమంధినాపి ఏకంపదాంగుళీయకంఆశీయపరస్పరదత్వాతతఃదేశకాలౌ సంకీర్త్యమమ సకలసంపత్సమృద్ధ్యర్థం బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరప్రీత్యర్థం తాంబూలచర్వణయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థంతాంబూలదానంఆచరిష్యే। ఇతిఫలతాంబూలదానంబ్రాహ్మణేభ్యోదత్వా। బ్రాహ్మణ ఆశీర్వాదపూర్వకం తాంబూలచర్వణంకృత్వా। తతఃదంపత్యోఃగజారోహణం।వస్త్రాద్యుపచార ఆశీర్వాదపూర్వకంనీరాంజనం। వధూవరయోఃకారయిత్వాతదనంతరంసభాపూజ్యా। బ్రాహ్మణఆశీర్వాదః।తతః దేవతామంటపస్థ ఐరిణీపూజామాచరిష్యే। అత్రఐరిణీద్వయం పూజయిత్వా ఐరిణీమధ్యే గోధూమగుడమిశ్రితలడ్డుకాన్ స్థాపయిత్వాఐరిణీశిఖాయాందీపం ప్రజ్వాల్యబాలనాగైఃఐరిణీముపిధ్యసర్వేషాం బాంధవానాంకదళీచణకనారికేళాదినైవేద్యాన్ గృహీత్వాతరుణీసహితాస్సర్వేః వదనసమీపంనీత్వాతతః పునఃపూజాంకృత్వానైవేద్యంసమర్ప్య। బాలనాగముఖేనఐరిణీద్వయంనద్యాం విసర్జయిత్వా। సర్వేషాంబాంధవానాంబాలనాగైః సహసరోత్సవేగృహం గత్వాఐరిణీపూజావిసర్జనం।అథపరస్యాపోహనంకృత్వా ఇతితంత్రోక్తవిధానేన నాగబలిః సమాప్తః॥

(౩౫) తా॥ నాగబలి॥ అంతట నాల్గవ దినముయొక్క యపరరాత్రియందు వివాహమంటపమధ్యమందు అయిదువిధములగు ముగ్గులచేత నాలుగుఅంచులుగల రంగవల్లినిరచింపవలయును. పిమ్మట దానిమధ్యమందు అన్నమును పెట్టి దానిమందుపరపిండితో చేసిన నాగదేవతను పెట్టవలయును. పిమ్మట నాలుగుకోణములయందును,సున్నముపూసినకలశములను పెట్టవలయును. అంతటనాకుంభములమీద సూక్ష్మములగునాలుగుచిన్నకుంభములను పెట్టవలయును. అంతటనాలుగువైపునను తండులపిష్టమునందు దీపమును పెట్టవలయును. అంతటలవణముచేత గజాకృతినిచేసి దేవతామంటపమునందు గృహస్థితదేవతాకుంభమును పెట్టవలయును. పిమ్మటవరమాత్రసంబంధముగలదియును, వధూమాత్రసంబంధముగలదియును, అగుబలిని పెట్టవలయును. అంతటపుణ్యాహవాచనమును చేయించి నాందీయాహానమును చేయవలయును. అనంతరమందుప్రతిష్ఠాపిత నాగదేవతాబలిని పెట్టవలయును. పిమ్మట "దాక్షాయణీపూజామాచరిష్యే" అనిసంకల్పమును చేయవలయును. అంతట గణపతిపూజ

నుచేసిసువాసినీస్త్రీలచే నాగదేవతకు ప్రదక్షిణనమస్కారములను జేయించి వారిచేతులయందలి కలశోదకములను నాగదేవతయొక్క శిరస్సునందుప్రోక్షణను చేయింపవలయును. అంతటసువాసినీస్త్రీలనుమంగళపీఠముమీదగూర్చుండబెట్టి ఫలతాంబూలాదివస్త్రగర్భమును పూరింపవలయును. అనంతరమందువస్త్రాదిద్యుపచారమునుచేసినీరాజనమునుచేయింపవలయును. అంతటవివాహమంటపమునందున్న దంపతులయొక్కవరదారుప్రతిమకు వస్త్రాద్యలంకారములనుచేసి వధూవరులచేత సరసాలాపములనుచేయింపవలయును. అనంతరమందుపురోహితునిరప్పించి జాతకర్మనామకరణములను చేయింపవలయును. పిమ్మటసంకల్పమునుచేసి తాంబూలదానమునుచేసి తాంబూలభక్షణాధికారమునుచేయవలయును. పిమ్మట బ్రాహ్మణాశీర్వాదమునుపొంది తాంబూలదానమునుచేయవలయును. అనంతరమందుసభాపూజనుచేసిబ్రాహ్మణాశీర్వాదమునుపొందవలయును. అంతటదేవతామంటపమునందున్న సైరిణీదేవతాపూజను (అరివేణిపూజను) చేయవలయును. ఐరిణీద్వయమునుపూజించిసైరిణీమధ్యమందు గోధూమగుడమిశ్రితలడ్డుకములనుస్థాపించి ఐరిణీశిఖయందు దీపమునుప్రజ్వలింపజేసి బాలనాగములచేతఐరిణీ [illegible] క్షేపమునుచేయవలయును. పిమ్మటబంధువులకుకదళీమాతనారికేళాది నైవేద్యములను గ్రహించి పునఃపూజనుచేసి నైవేద్యమునుసమర్పింపవలయును. అంతటబాలనాగముఖముచేత ఐరిణీద్వయమును నదియందువిడువవలయును. ఇట్లునిపురాణతంత్రోక్తమైన నాగబలిముగిసెను.

* ఖట్వాంగపూజా. *

(౩౬) తద్దినేరాత్రౌశోభనలక్షణయుక్తహర్మ్యంకే శిరోవేష్టనదీర్ఘపీఠే దోలామంచకంకృత్వా పూర్వదక్షిణోత్తరేగజద్వయంలిఖిత్వా । చతుష్ప్రసరంగమధ్యేమంగళపీఠంన్యస్యతత్సమంతతః బలింసిధాయఘటికాపాత్రసమీపే దంపత్యోఃశిబికాంబధ్వాపి తేసంస్థః। మంచస్యచతుర్దిక్షు గజయోర్ఘ్నలింసిధాయతత్రతపుణ్యాహంవాచయిత్వా। నాందీపూజాదికంకృత్వాగజయోఃపుష్పాద్యలంకారందత్వా ఐరావతః పుండరీకోవామనఃకుముదోంజనశ్చత్యావాహ్య। తతఃఖట్వాంగపూజాంకృత్వా । అత్రపుత్రోజాతఇతిదంపత్యోఃపరస్పరంభాషణం।పూర్వప్రకారేణజాతకర్మాదికంకృత్వా।తత్రగజారోహణం। అనంతరం దంపత్యోంకరేగుడజం[illegible]రకందత్వా। మంచేవధూవరయోర్మధ్యేవసికాంబధ్వా

జ్యోతిర్విదుక్తముహూర్తపర్యంతం మంగళాష్టకం పఠిత్వా । సుముహూర్తమస్త్విత్యాబ్రూయుః । అనంతరం దంపత్యోః కరస్థితగుడజీరికాం మంచస్యోపరివికీర్య । ఘంటానాదం కృత్వా । తదేవలగ్నం । ఇతిదోలారోహణం । తదనంతరం బాంధవసువాసిన్యః దోలాజ్యుం గృహీత్వా మంగళాక్షతైః దోలాతిర్యక్ సర్వే సంబంధినః అన్యోన్యతయా దంపత్యోః ఆశీర్వాదపూర్వకం నీరాంజనం । సభాపూజా । బ్రాహ్మణేభ్యః ఫలతాంబూలదానాదికం దత్వా । దంపత్యోః అంతః ప్రవేశయేయుః । సుఖేనవిశేతాం । ఇతి వైవాహికప్రయుక్తదోలారోహణం సమాప్తం ॥

అథవధూగృహప్రవేశ ఉచ్యతే । గృహప్రవేశార్థం పంచాంగశుద్ధిదివసే చంద్రతారాబలాన్వితే । నిష్పంచకే ముహూర్తే చకృత్వా గృహప్రవేశనం । తత్ర వైవాహికమంటపే అరుణప్రయుక్తఖట్వాంగం నిక్షిప్య । తదుపరి ద్వే దీపమానీయ పాత్రాసాధనసహరిద్రాకుంకుమతాంబూలం నిక్షిప్య । తద్గృహాంతః ప్రవేశం కృత్వా ఘటిపాత్రసమీపే వధూవరయోః ధ్యాసింగం బధ్వా । ఘటికాపాత్రం పునః పూజాం కృత్వా సంప్రార్థ్య వధూవరయోః తృసంబంధిసువాసిన్యః వధోః వస్త్రాగ్రంతం తండులఫలాదిభిః పూరయిత్వా । తద్వత్ వరస్యాద్భుతతరం బధ్వా । వధూహస్తేన హరిద్రాచూర్ణజలమిశ్రాజ్యపాత్రశేషం భర్తృపాదయోః పంచలాంఛనకారయిత్వా వధూం గృహీత్వా । శ్వశురాదిభర్తృసమంధికరే దత్వా । తతః అష్టవర్గాభావే తత్కన్యాపుత్రవత్పాలితామయా । ఇదానీం తవపుత్రాయ దత్తా స్నేహేనపాల్యతాం ॥ అనేనశ్లోకేన ఉచ్చస్వరైః వాచయేత్ । తతో మంటపం ప్రతిగత్వా ఆరోహణప్రయుక్తఖట్వాయాముపప్రవిశ్య తతః పిత్తళపాత్రే హరిద్రాచూర్ణం నిక్షిప్య పట్టవస్త్రం విద్రుమాహారవేష్టితఘురికాం తస్మిన్నిక్షిప్య । తతః లగ్నదివసగణపతిలాజాసంబంధిసువర్ణాంగుళిసహిత క్రముకగ్రంధిమాదాయ ఉత్తరపూజాం కృత్వా । సువర్ణపుష్పసమయే వర్తమాన యావత్సువర్ణం నిధాయ పూజాం కృత్వా । తదనంతరం మాతులసంబంధికన్యావిషయకశ్వశురసంబంధాయ భూషణప్రయుక్తసువర్ణాదికం దత్వా కన్యామాతృసంబంధినాందీయమానభూషణాదికం దత్వా । తదనంతరం సర్వే బంధుభిః కన్యాయై భూషణప్రయుక్తదీయమానసువర్ణం దత్వా నీరాంజనం కృత్వా । వధూవరౌ బంధుభిః సహ బాహ్యస్థానే సహ సమస్తపంచమహానాదైః సహ గృహం గత్వా ద్వారస్థానస్థితతండులజంబీరఫలసహితం వధూదక్షిణపాదేన స్థలయిత్వా । అంతః ప్రవిశ్య పూర్వోక్తప్ర[illegible]నాగ్నేఆవాహనం కృత్వా । తతః యత్రఘటికా

నవగ్రహనాందీపూజాదిపూర్వప్రకారేణ జలోత్సవంకృత్వా।హరిద్రాహస్త
యాంబధ్వా కుండోపరిసప్తలాంఛనానికృత్వా । కన్యావరసమంధిసర్వేభ్యః।
అష్టవర్గాథవేశ్యాన్యత్రసగుడబిందుభిఃపాణింసమర్ప్య। వధూవరయోఃపీఠేని
వేశ్యనీరాంజనం। బ్రాహ్మణఆశీర్వాదంఫలతాంబూలదానాదికందత్వా। శో
భనసర్షమానోహేంతిశిబికాంవిసర్జ్య। మాతృసంబంధినఃసర్వేగృహంప్రవిశే
యుః।సుఖమేవవసతు।ఇతిగృహప్రవేశసమాప్తః॥కన్యాకుమారీధ్యానం॥విశా
లనేత్రాంజలజాయతాక్షీం పద్మస్థితాంపద్మకరాభిరామాం । హస్తస్థపుష్పై
ణవిభూషితాంగాంధ్యాయేత్కుమారీంహృదిభావయామి । అథశోభనదేవ
తావిసర్జనం॥తత్రవధూవరౌ। మంగళస్నానాదికంకృత్వా । తదుపరిపీఠేదం
పతీసంస్థాప్యపుణ్యాహంవాచయిత్వా । దేవతామంటపస్యపురతఃరంగవల్లీం
మంగళపీఠేలిఖిత్వా సమంతతఃలడ్డుకాసహితతాంబూలబలింనిధాయ। కంక
ణవిసర్జయేత్। పాత్రస్థక్షీరసర్పిషినిక్షిప్య। తతఃవస్త్రప్రకోష్ఠే హరిద్రా
యుక్తతంతుంబధ్వాక్షీరపాత్రస్థకంకణమాదాయసంపూజ్య । తత్ దేవతా
మంటపేబధ్వా। ఇతికంకణవిసర్జనం। అథశేషహోమః। పునఃపుణ్యాహంవా
చయిత్వాధార్యాగ్నిమాదాయప్రజ్వాల్య । అగ్నిమూర్తిప్రతిష్ఠాపనాదికం
ధ్యానంకృత్వా। అలంకృత్యపూర్వవత్ ఔపాసనంకృత్వా। ఏవంగుణేత్యాది
శుభతిథౌసనిమిత్తసమారోపణయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థంయథా
సంభవనియమేనకృచ్ఛ్రప్రయుక్తం సుథాయథాసంభవహిరణ్యదానం ఆచరి
ష్యే। బ్రాహ్మణేభ్యోదత్వాఅనంతరంఅగ్నిసమారోపణం । తత్రాగ్నేఃఉదీ
చ్యాంగపూజాగచ్ఛగచ్ఛసురశ్రేష్ఠేతి అగ్నివిసర్జనం ఇతిశేషహోమ స్సమా
ప్తః॥పశ్చాత్పుణ్యాహం। వాచయిత్వాగౌరీపూజాత్రయోదేవతాపూజా.శో
భనదేవతాయుక్తదేవతాంకుంభానాంపూజాంకుర్యాత్ వధూసువాసినీభిః
శూర్పదానం। ఆవాహితసర్వేషాందేవానాం ఉదీచ్యాంగపూజాం కుర్యాత్।
ఛత్రచామరాద్యుపచారపూజాసమర్పణం। దేవతామంటపస్థకుంభాన్ క్షీరస
ర్పిషాప్రోక్ష్యసువాసినీభిః మంగళవాచపూర్వకంవాచయేయుః । క్షీ.రాజ్యభూ
ర్యకృతపుణ్యాహోదకైః సహవివాహమంటపస్యోపరిప్రకీర్య ఈశాన్యదిగ్భా
గేమంటపేకించిద్విసర్జయేత్। ఇతిమంటపదేవతావిసర్జనం ఇతిపురాణతంత్రో
క్తవిధానేన శోభనదేవతా ఉదీచ్యాంగపూజాసమాప్తం । శ్రీవైశ్యరత్నాక
రసూత్రం గర్భాదానాది వివాహప్రకరణపర్యంతం సమాప్తం॥

(౩౮) తా॥ ఉదీచ్యాంగపూజ॥ ఆదినముయొక్క రాత్రియందు శోభన లక్షణములతో గూడుకొనినమంచముమీద శిరోవేష్టనదీర్ఘపీఠమునందు డోలా మంచమును వేసి మునుపటివలె నేదక్షిణోత్తరములయందు గజద్వయమునులి ఖింపవలయును. అనంతరమందు చతురస్రరంగమధ్యమునందు మంగళపీఠము నుపెట్టి వాసికంతటనుబలినిపెట్టి ఘటికతోగూడ వివాహ మంటపముయొక్క యుపరిభాగమునందు ప్రకీర్ణమునుచేసి యీశాన్యదిగ్భాగమందు వివాహ మంటపమున కొంచెముగావిసర్జింపవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తమైన యుదీచ్యాంగపూజముగిసెను. ఇట్లుగర్భాధానాది వివాహప్రకరణమువఱకు నుగల వైశ్యరత్నాకరసూత్రము ముగిసెను.

* అథ వైశ్యసంధ్యావందనమ్. *

(౩౯) కేశవాదిచతుర్వింశతినామోచ్చార్య। అంగుళ్యాగ్రేనాసికాగ్రం సంపీడ్యం పాపనాశనం। ప్రాణాయామఇతిప్రోక్తంఋషిభిఃపరికల్పితం। మమ సర్వపాపదురితక్షయార్థం శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాతఃకాలమార్జనం ఆచరి ష్యే। గోవిందేతిమంత్రేణమార్జనం। అపవిత్రఃపవిత్రోవాసర్వావస్థాంగతోపి వా। యస్స్మరేత్పుండరీకాక్షంసబాహ్యాభ్యంతరశ్శుచిః। అపవిత్రఃపవిత్రంతువి ష్ణుతీర్థంతుప్రోక్షితం। దేహశుద్ధిమనాప్నోతిత్రిరావర్తింపునఃపునః। హస్తేఉద కమాదాయ। పాణిగ్రహణమేవచరేత్। భూమౌనసకృదితిస్పృశ్య। సర్వపాప క్షయంభవేత్। ఆచమనం। కేశవనారాయణమాధవహరే శ్రీకృష్ణాయనమః। అంగుళ్యాగ్రేనమః। మమోపాత్తదురితక్షయార్థం ప్రాతఃకాలసంధ్యావంద నఅర్ఘ్యంఆచరిష్యే। అర్ఘ్యమంత్రం॥ ఉదయేబ్రహ్మరూపంచ మాధ్యాహ్నే తుమహేశ్వరం। సాయాహ్నేతుస్వయంవిష్ణుత్రయీమూర్తిదివాకర। దివాక రాయనమః ఇదమర్ఘ్యంనమః। ఏతత్ శ్లోకేనత్రివారంఅర్ఘ్యందద్యాత్। భాను రూపిణేబ్రహ్మణేనమః। పునఃఆచమ్య। అంగుళ్యాగ్రేనమః। మమోపాత్తదురి తక్షయార్థం శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాతఃకాల సంధ్యావందన గాయత్రీమం త్రజపంఆచరిష్యే। ప్రాతర్మాధ్యాహ్నసాయాహ్నా త్రిమూర్తివేదమాతరం। చతుర్వింశద్వర్ణరూపీగాయత్రీభాస్వతేనమః। ఇతిగాయత్రీంప్రార్థ్య। అథజపః। అచ్యుతాయఅనంతాయ గోవిందాయనమోనమః। పంచవింశతిజపః। సూర్య ప్రార్థనా। ఉదయగిరిముపేతంభాస్కరంపద్మహస్తంకమలదళసునేత్రం రక్త రత్నోపదీపం। అరుణకరమృగేంద్రం భూషితం పద్మనాభం సురవరమునివం

ద్యంసుందరంవిశ్వమూర్తిం। యేదేవాఃపూర్వేసంతితత్తదేవతేభ్యోనమః।యే దేవాదక్షిణేవసంతితత్తదే।యేదేవాపశ్చిమేసంతితత్తదేవతేభ్యోనమః। యేదే వాఃఉత్తరేసంతితత్తదేవతేభ్యోనమః। యేదేవాఃఊర్ధ్వంసంతి। తత్తద్దేవతే భ్యోనమః।యేదేవాఃఅధఃసంతి।తత్తద్దేవతేభ్యోనమః। యేదేవాః అంతరిక్షే సంతితత్తద్దేవతేభ్యోనమః।సంధ్యాయైనమః।సావిత్ర్యైనమః।గాయత్ర్యై నమః। సరస్వత్యైనమః। సర్వేభ్యోదేవతాభ్యోనమః। దేవేభ్యోనమః। ఋషి భ్యోనమః। చతుఃసముద్రపర్యంతంగోవైశ్యోశుభంభవతు। గోత్రగుప్త అభి వాదయే॥ కేశవాయనమః।యస్యస్మృత్యాచనామోక్త్యాతపఃసంధ్యాక్రియా దిషు।న్యూనంసంపూర్ణతాంయాతుసద్యోవందేతమచ్యుతం। మంత్రహీనంక్రి యాహీనంభక్తిహీనంజనార్దన। యత్కృతంతుమయాదేవ పరిపూర్ణంతదస్తు మే। శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాతఃకాల సంధ్యావందనేన భగవాన్ సర్వా త్మకః శ్రీనగరేశ్వరః ప్రీయతాంప్రీతోభవతు। శ్రీనగరేశ్వరార్పణమస్తు॥

(౩౯) తా॥ వైశ్యసంధ్యావందనము॥ కేశవాది యిరువదినాలుగునా మములనుచ్చరింపవలయును. అనంతరము అంగుళ్యగ్రములచేతనాసికాగ్రము నుపట్టుకొని "పాపనాశనమ్" అనిచెప్పి "ప్రాణాయామ ఇతిప్రోక్తం...ఆ చరిష్యే" అనిసంకల్పమును చేయవలయును. అనంతరమందు "గోవిందేతిమం త్రేణ...వర్తింభునఃపునః" అనుమంత్రముచేత మార్జనమును చేసికొనవలయు ను. అంతట "హస్తే ఉదకమాదాయ...పాపక్షయంభవేత్" అనుమంత్రము చేత ఆచమనమును చేయవలయును. అనంతరమంతుమరల కేశవాదినామముల చేత ఆచమనమును చేయవలయును. అంతట "అంగుళ్యగ్రేనమః" అనిచెప్పి "మమోపాత్తం...అర్ఘ్యంఆచరిష్యే" అని సంకల్పమును చేసి "ఉదయేబ్ర హ్మరూపంచ...ఇదమర్ఘ్యంనమః" అనుమంత్రముచేత మూడుపర్యాయము లర్ఘ్యమునిచ్చి "భానురూపిణేబ్రహ్మణేనమః" అనుమంత్రము నుచ్చరింపవల యును. అంతట మరలనాచమనమునుచేసి " అంగుళ్యగ్రేనమః " అనియుచ్చ రించి "మమోపాత్తదురిత... గాయత్రీమంత్రజపంఆచరిష్యే" అను మంత్ర మునుపఠింపవలయును. పిమ్మట "ప్రాతస్సంధ్యాహ్న...భాస్వతేనమః" అను మంత్రముచేత గాయత్రీదేవతను ప్రార్థింపవలయును. అంతట "అచ్యుతా య, అనంతాయ, గోవిందాయ, నమోనమః" అనుమంత్రమునుఇరువదైదు పర్యాయములు జపింపవలయును. పిమ్మట "ఉదయగిరిముపేతం...విశ్వమూ

త్రిమ్" అనుమంత్రముచేత సూర్యుని ప్రార్థింపవలయును. పిమ్మట. "యేచే వాఃపూర్వేసంతి...ఋషిభ్యోనమః" అను మంత్రములనుచ్చరించుదిగ్దేవతలకు నమస్కారమును చేయవలయును. అనంతరమందు "చతుస్సముద్ర...గోత్ర గుప్తఅభివాదయే,, అనుమంత్రమును చెప్పవలయును. అంతట కేశవాదినామములచేత, ఆచమనమును చేసి ,,యస్యస్మృత్యా చ...శ్రీనగరేశ్వరార్పణమస్తు, అనువఅకును గల మంత్రము నుచ్చరింపవలయును.

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మార్పణమస్తు.

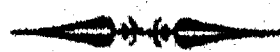
వైశ్యకమలాకరము * తెనుగు తాత్పర్య సహితము

ము గి సె ను.

శుభమస్తు.

సాలంకాయనమునిప్రోక్త వైశ్యత్రికాల సంధ్యావందనమ్.

ప్రాతస్సంధ్యావందనము.

గోవిందేతిసదాస్నానం। గోవిందేతిసదాజపం।గోవిందేతిసదాధ్యానం।సదాగోవిందకీర్తనం॥౧॥గంగేచయమునేచైవగోదావరిసరస్వతి । నర్మదే సింధుకావేరిజలేస్మిన్ సన్నిధింకురు॥ ౨॥ కావేరీతుంగభద్రాచకృష్ణవేణీచగౌతమీ।భాగీరథీమహానద్యఃపంచగంగాఃప్రకీర్తితాః॥౩॥ ఈమూడుశ్లోకములచేతశిరస్సున ఉదకముప్రోక్షించుకునేది॥

ఆచమ్య ॥ కేశవనామములు.

కేశవాయనమః।నారాయణాయనమః।మాధవాయనమః। గోవిందాయనమః।విష్ణవేనమః।మధుసూదనాయనమః।త్రివిక్రమాయనమః।వామనాయనమః।శ్రీధరాయనమః।హృషీకేశాయనమః।పద్మనాభాయనమః। దామోదరాయనమః।సంకర్షణాయనమః।వాసుదేవాయనమః। ప్రద్యుమ్నాయనమః। అనిరుద్ధాయనమః।పురుషోత్తమాయనమః।అధోక్షజాయనమః । నారసింహాయనమః।అచ్యుతాయనమః।జనార్దనాయనమః।ఉపేంద్రాయనమః। హరయేనమః। శ్రీకృష్ణాయనమః॥ ౨౪॥

భూతగ్రహపిశాచాదివిఘ్నకర్తౄనివారణం । సకృన్మంత్రంసముచ్చార్యఆసనంపరికల్పయేత్॥ ఈమంత్రముచేతనుదకముచేతులోనుంచుకుని మూచ్చాచివిడిచిపెట్టేది॥

తర్వాతసంకల్పము- భూమ్యాదేర్యాత్ర్య లోకస్య-ఉపరిష్టాదివాకరః దశప్రణవసంయుక్తంత్రిరావృత్యాపునఃపునః-అంగుళ్యగ్రైర్నాసికాగ్రం-సంపీడ్యాంపాపనాశనం-ప్రాణాయామమిదంప్రోక్తం-ఋషిభిఃపరికల్పితం॥మమసమస్తపాపక్షయార్థంశ్రీమహావిష్ణుప్రీత్యర్థం- ప్రాతస్సంధ్యావందనంఆచరిష్యేనమః॥

సర్వతీర్థసముద్భూతాః-పావనాఃపాపహారిణః-అపశ్శరీరస్సంశుద్ధిం-కుర్వంతుమమసర్వదా॥ఈమంత్రముచేతనుదకముప్రోక్షించుకునేది॥

మన్యుసంభూతపాపేభ్యో-మన్యూరాత్రిదివాకరః-రక్షన్తాంమన్యుసం

ఆచమ్య ॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

తర్వాత॥ ఆపశ్శుద్ధికరాస్సంతు-యథాపాపంనవిద్యతే-మయిప్రతిష్ఠితంసర్వం-ఏనోమత్తఃప్రముచ్యతాం॥ ఈమంత్రముచేతనుదకమునుప్రోక్షించుకునేది॥ యథావైపాసనిగళాచ్ఛేదీస్నాత్వాపలాదివ - బర్హిషేవహవిఃపూయాత్ మామాపఃపాపయంత్వమూః॥ ఈమంత్రముచేతఉదకమునుమూచ్చాచివిడిచిపెట్టేది॥ ఆచమ్య ॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

అర్ఘ్యప్రదానము॥ ప్రాతఃకాలమందు-ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసు త్రిమూర్త్యాహ్వయమాత్మకే। చతుర్వింశద్వర్ణరూపీగాయత్రీభాస్వతేనమః॥ ఈమంత్రముచేతరఅర్ఘ్యులఅర్ఘ్యముసువిడిచేది॥

గచ్ఛదేవియథాశీఘ్రంరాత్రుసానాంవధాయచ॥ప్రవేశయిత్వాహృదయంమమతేజోభివర్ధయ॥

అనుసంధానకేవబ్రహ్మ అని చేతులోనీళ్లుపోసుకునిచుట్టూతిప్పేది॥

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

ఏకాక్షరంపరబ్రహ్మదేవతాగ్నిర్మహాయశాః। దేవతాహోఁ-ముఖంపహ్నిఃశిరోబ్రహ్మశివశ్శిఖా॥విష్ణుర్హృచ్ఛధరాయోనిష్షట్సంచదవశీర్షకే॥జపసంకల్పం॥ భూమ్యాదేర్యార్థ్యలోకస్యఉపస్థోదివాకరః।దశప్రణవసంయుక్తం త్రిరావృత్యాపునఃపునః। అంగుళ్యగ్రైర్నాసికాగ్రంసంపీడ్యంపాపనాశనం। ప్రాణాయామమిదంప్రోక్తంఋషిభిఃపరికల్పితం- మమసమస్తపాపక్షయార్థం శ్రీమహావిష్ణుప్రీత్యర్థంప్రాతస్సంధ్యావందనాంగయథాశక్తిగాయత్రీమంత్రజపంఆచరిష్యేనమః॥

తర్వాత అంగన్యాసకరన్యాసములు.

ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసు-అంగుష్ఠాభ్యాంనమః-త్రిమూర్త్యాహ్వయామాత్మకే-తర్జనీభ్యాంనమః-గాయత్రిఅనామికాభ్యాంనమః- భాస్వతేకనిష్ఠికాభ్యాంనమః-నమఃకరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః-ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసు హృదయాయనమః।త్రిమూర్త్యాహ్వయమాత్మకే-శిరసేనమః-చతుర్వింశద్వర్ణరూపీశిఖాయైనమః-గాయత్రీకవచాయనమః- భాస్వతే-నేత్రత్రయాయనమః। నమః-అస్త్రాయనమః-భూమ్యాదితిదిగ్బంధః॥ధ్యానం॥ పంచశీర్షాందశభుజాం। షట్కుక్షీంవేదమాతరం। త్రిమూర్తిజననీమంబాంగాయత్రీంత్రిపదాంభజే॥ నమామిగాం✓దేవసవితాస్మాకంధియోధర్మాదిగోచరాః।ప్రేరయేత్తస్యయు

తుర్వింశద్వర్ణసహాపిగాయత్రీభాస్వతేనమః॥ ఈమంత్రముచేతమాతిమాకికేతోంబి సమాత్రంజపంచేశేది॥

భూమ్యాదిత్రిదివ్యోకాయనమః॥

తర్వాత ఉపస్థానము నిలువబడి చెప్పవలయును.

మిత్రత్వ్యఋషిర్విశ్వామిత్రః మిత్రత్వంధారయేస్మమ- వ్యాంసూర్యదేవతా మిత్రమిత్రరూపసమోస్తుతే॥

యేదేవాఃపూర్వేసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః - యేదేవాఃదక్షిణేయ సంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః- యేదేవాఃపశ్చిమేసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః- యేదేవాఃఉత్తరేసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః- యేదేవాఃఊర్ధ్వేసంతి తద్దేవేభ్యోనమోనమః- యేదేవాఃఅధరేసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః- యేదేవాఃఅవాంతరేసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః-గంగాయమునయోర్మధ్యేపసంతియేమునిసత్తమః- తేభ్యోనమోఋషిభ్యశ్చమునిభ్యశ్చనమోనమః॥ ఋషిభ్యోనమః- మునిభ్యోనమః గురుభ్యోనమః-మాతృభ్యోనమః-పితృభ్యోనమః-ఆచార్యేభ్యోనమః-ఇంద్రాయనమః।అగ్నయేనమః।యమాయనమః। నిఋుతయేనమః।వరుణాయనమః।వాయవేనమః।కుబేరాయనమః।ఈశానాయనమః॥ఆకాశవాయురగ్నిశ్చసలిలంపృధివీతథా।ఏతేభ్యోపిష్ణవేనిత్యంకృష్ణాయబ్రహ్మణేనమః॥ చతుస్సముద్రపర్యంతంమదియ్యంవైశ్యకులంశుభంభవతు- ఋషేయప్రవరాన్వితగోత్రః నామధేయః అహంభో అభివాదయే॥

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

కాయేనవాచామనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యాత్మనావాప్రకృతేస్స్వభావాత్।కరోమియద్యత్సకలంపరస్మై శ్రీమన్నారాయణాయేతి సమర్పయామి॥ సర్వంశ్రీకృష్ణార్పణమస్తు॥అకాలమృత్యుహరణం। సర్వవ్యాధినివారణం। సర్వపాపక్షయకరం।విష్ణుపాదోదకంశుభం॥ఈమంత్రముచేతఉదకమునులో పలికి పుచ్చుకునేది॥విష్ణుశక్తిసముత్పన్నే! శంఖవర్ణమహీతలే । అనేకరత్నసంభూతే భూమిదేవినమోస్తుతే॥ ఈమంత్రముచే ఉదకమునుభూమియందు ప్రోక్షించి ముఖమున తిలకముపెట్టుకునేది॥

శ్రీ రస్తు.

వైశ్యులమాధ్యాహ్నిక సంధ్యావందనమ్.

సింధుకావేరిజలేస్మిన్ సన్నిధింకురు॥౨॥ కావేరీతుంగభద్రాచకృష్ణవేణీచగౌతమీ।భాగీరథీనుపాసద్యాఃపుంగగంగాః ప్రకీర్తితాః॥౩॥ ఈమూడు శ్లోకములచేత శిరస్సునఉదకముప్రోక్షించుకునేది.

ఆచమ్య ॥ కేశవాయనమః-శ్రీకృష్ణాయనమః.

భూతప్రగహపిశాచాదివిఘ్నకర్తృనివారణం । సకృన్మంత్రంసముచ్చార్య ఆసనం పరికల్పయేత్॥ ఈమంత్రము చేతనుదకము చేతులోనుంచుకొని మూచ్చి విడిచి పెట్టేది.

తద్యాలసంకల్పము భూమధ్యదేహ్యూర్ధ్వలోకస్య।ఉపరిష్టాద్దివాకరఃపరశ ప్రణవసంయుక్తం।త్రిరావృత్యాపునఃపునః। అంగుష్యాగ్రైర్నాసికాగ్రం।సంపీడ్యంపాపనాశనం॥ప్రాణాయామమిదంప్రోక్తం।ఋషిభిఃపరికల్పితం॥ మమసమస్తపాపక్షయార్థం శ్రీమహావిష్ణుప్రీత్యర్థం। మాధ్యాహ్నికసంధ్యావందనం ఆచరిష్యేనమః॥

సర్వతీర్థసముద్భూతాః। పావనాఃపాపహారిణః ఆపస్నదీనస్సంశుద్ధిం। కుర్వంతుమమసర్వదా॥ ఈమంత్రముచేత నుదకమునుప్రోక్షించుకునేది.

జలంపునాతుజగతింజగతీపునాతుమాం।అభోజ్యోచ్ఛిష్టమర్వాత్తిదురితంనాశయేన్మను ॥ ఈమంత్రముచేత మాధ్యాహ్నికమందు ఉదకమును లోపలికి పుచ్చుకునేది॥

ఆచమ్య కేశవాయనమః-శ్రీకృష్ణాయనమః.

తద్యాత॥ఆపశ్శుద్ధికరాస్సంతుయథాపాపంనవిద్యతే।మయిప్రతిష్ఠితం సర్వం।ఏనోమత్తఃప్రముచ్యతాం॥ఈమంత్రము చేతనుదకముప్రోక్షించుకునేది॥ యథావైపాపనిగళాచ్ఛేదీస్నాత్వామలాదివ।బర్హిషేవహవిఃపూయాత్ మామాపఃపాపయంత్వమూః॥ఈమంత్రముచేత ఉదకమును మూచ్చి విడిచి పెట్టేది॥ ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః-శ్రీకృష్ణాయనమః.

అర్ఘ్యప్రదానము॥ బ్రహ్మేంద్రేతీర్థమాయాంతిలోకపాలకవందితే మాధ్యాహ్నికంతుకలుషం ఇదమర్ఘ్యంవ్యపోహతు॥ ౧॥ ప్రాతర్మధ్యాహ్నసంధ్యాసు త్రిమూర్త్యాహ్నయిమాతృకే।చతుర్వింశద్వర్ణరూపీగాయత్రీధాస్వతేనమః॥ ౨॥ ఈ రెండుశ్లోకములచేత రెండుఅర్ఘ్యములు విడిచేది.

గచ్ఛదేవియథాశీఘ్రింరాక్షసానాంవధాయచ। ప్రవేశయిత్వాహృద ... ... గేగయ॥

ఏకాక్షరంపరబ్రహ్మ దేవతాగ్నిర్మహాయశాః। దేవతానాం ముఖం వహ్నిఃశిరోబ్రహ్మాశివశ్శిఖా॥ విష్ణుర్హృత్పృథగాయోనిష్టప్రంచదశనక్షత్రకే।జప సంకల్పం॥ధూమాభ్యాదేయూర్ధ్వలోకస్యఉపరిస్థోదివాకరః। దశప్రణవసంయుక్తం।త్రిరావృత్త్యాపునఃపునః। అంగుళ్యగ్రనాసికాగ్రంసంలక్ష్యంపాపనాశనం। ప్రాణాయామమిదంప్రోక్తం ఋషిభిఃపరికల్పితం। మమసమస్తపాపక్షయార్థం।శ్రీమహావిష్ణుప్రీత్యర్థంమాధ్యాహ్నికసంధ్యావందనాంగ యథాశక్తి గాయత్రీమంత్రజపం అహంకరిష్యే॥

ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసు। అంగుష్ఠాభ్యాం నమః। త్రిమూర్త్యాత్మనేయవరాత్మకే।తర్జనీభ్యాంనమః। గాయత్రీఅక్షరమాలికాభ్యాంనమః। భాస్వతేకనిష్ఠికాభ్యాంనమః।నమః।కరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః॥ ప్రాతస్సంధ్యాహ్న సంధ్యాసు।హృదయాయనమః। త్రిమూర్త్యాత్మనేయవరాత్మకే। శిరసేనమః। చతుర్వింశద్వర్ణరూపీ।శిఖాయైనమః।గాయత్రీకవచాయనమః। భాస్వతేనేత్రత్రయాయనమః।నమః।అస్త్రాయనమః॥ భూర్భువస్సువరితి దిగ్బంధః॥

ధ్యానం॥ పంచవక్త్రాందశభుజాం సూర్యకోటిసమప్రభాం। త్రిమూర్తిజననీమంబాంగాయత్రీం త్రిపదాంభజే।తత్సవితు॥యోదేవస్సవితాస్మాకంధియోధర్మాదిగోచరాః।ప్రేరయేత్తస్యయద్భర్గస్తద్వరేణ్యముపాస్మహే॥

జపః॥ ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసు త్రిమూర్త్యాత్మవరాత్మకే। చతుర్వింశద్వర్ణరూపీగాయత్రీభాస్వతేనమః। ఈమంత్రము చేవారివారికితోచినమాత్రం జపంచేశేది॥

మాధ్యాహ్నికమందు॥ఆపత్యాగుణరత్నాయకర్మసాక్షిర్జగద్గురో।జగచ్చక్షుర్జగన్నాథరవయె।బ్రహ్మణేనమః॥ యేదేవాఃపూర్వేవసంతి తద్దేవేభ్యోనమోనమః।యేదేవాఃదక్షిణేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః। యేదేవాః పశ్చిమేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః।యేదేవాఃఉత్తరేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః। యేదేవాఃఊర్ధ్వేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః।యేదేవాః అధరేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః।యేదేవాఃఅవాంతరేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః॥ గంగాయమునయోర్మధ్యేవసంతిమునిసత్తమాః। తేభ్యోనమోఋషిభ్యశ్చ మునిభ్యశ్చనమోనమః ఋషిభ్యోనమః।మునిభ్యోనమః। గురుభ్యోనమః। మాతృభ్యోనమః।పితృభ్యోనమః।ఆచార్యేభ్యోనమః।ఇంద్రాయనమః।అగ్నయేనమః। యమాయనమః।నిఋుతయేనమః।వరుణాయనమః। వాయవేన[illegible]రాయనమః।

భంభవతుఋషేయప్రవరాన్విత।గోత్రః।నామధేయఃఅహంభో అభివాదయే॥

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

కాయేనవాచామనసేంద్రియైర్వా బుధ్యాత్మనావా ప్రకృతేస్స్వభావాత్।కరోమియద్యత్సకలంపరస్మై శ్రీమన్నారాయణాయేతిసమర్పయామి॥ సర్వంశ్రీకృష్ణార్పణమస్తు॥ అకాలమృత్యుహరణం। సర్వవ్యాధినివారణం।సర్వపాపక్షయకరం విష్ణుపాదోదకంశుభం॥ ఈమంత్రముచేత ఉదకములో పలికపుచ్చుకునేది॥ విష్ణుశక్తిసముత్పన్నే శంఖవర్ణమహీతలే। అనేకరత్నసంపన్నే భూమిదేవినమోస్తుతే ॥ ఈమంత్రముచేత నుదకమును భూమియందు ప్రోక్షించి ముఖమున తిలకము పెట్టుకునేది.

శు భ మ స్తు.

సాయంసంధ్యావందనమ్.

గోవిందేతిసదాస్నానం।గోవిందేతిసదాజపం। గోవిందేతిసదాధ్యానం।సదా.గోవిందకీర్తనం॥౧॥ గంగేచయమునేచైవగోదావరిసరస్వతి। నర్మదేసింధుకావేరి జలేస్మిన్సన్నిధింకురు॥౨॥ కావేరీతుంగభద్రాచకృష్ణవేణీచగౌతమిభాగీరథీమహానద్యఃపంచగంగాఃప్రకీర్తితాః॥ ౩॥ ఈపూర్వశ్లోకములచేత శిరస్సున ఉదకముప్రోక్షించుకునేది.

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

భూతప్రేతపిశాచాది।విఘ్నకర్తృనివారణం। సకృన్మంత్రంసముచ్చార్య।ఆసనంపరికల్పయేత్। ఈమంత్రముచేతనుదకముచేతులోనుంచుకుని మూచ్చాచి విడిచిపెట్టేది.

తర్వాత సంకల్పము॥ భూమ్యాసేరూర్ధ్వలోకస్యఉపరిష్టాద్దివాకరః। దశప్రణవసంయుక్తం। త్రిరావృత్యాపునఃపునః। అంగుళ్యగ్రైర్నాసికాగ్రం। సంపీడ్యంపాపనాశనం । ప్రాణాయామమిదంప్రోక్తం। ఋషిభిఃపరికల్పితం॥ మమసమస్తపాపక్షయార్థం శ్రీమహావిష్ణుప్రీత్యర్థం । సాయంసంధ్యావందనం ఆచరిష్యేనమః॥

సర్వతీర్థసముద్భూతాః।పావనాఃపాపహారిణః। ఆపశ్శరీరస్సంశుద్ధిం। కుర్వంతుమమసర్వదా॥ ఈమంత్రముచేత నుదకమును ప్రోక్షించుకునేది॥

[illegible] నో॥ కాలవేదిజ్యోతిరూపం। కామక్రో

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

తర్వాత॥ ఆపశ్శుద్ధికరాస్సంతు। యథాపాపం నవిద్యతే। మయిప్రతిష్ఠితం సర్వం సమనోమత్తః ప్రముచ్యతాం॥ ఈమంత్రముచేత నుదకము ప్రోక్షించుకునేది॥ యథావైపాపనిగళా చ్ఛేదీ స్నాత్వామలాదివ। బర్హి షేవహవిః పూయాత్ మామాపః పాపయంత్వమూః॥ ఈమంత్రముచేత ఉదకమును మూచ్చూచి విడిచిపెట్టేది॥

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

అర్ఘ్యం॥ ప్రాతర్మధ్యాహ్నసంధ్యాసు త్రిమూర్త్యాత్మాయమాత్మకే। చతుర్వింశద్వర్ణరూపీ గాయత్రీభాస్వతేనమః॥

ఈమంత్రముచేత 3 ఆవర్తులు అర్ఘ్యములను విడిచేది॥

గచ్ఛ శేనియథాశీఘ్రం రాత్రుసానాం వధాయచ। ప్రవేశయిత్వాహృదయం మమతేజోఽభివర్ధయ॥

తర్వాత॥ అయంభాను రేవబ్రహ్మ అని చేతులో నీళ్లుపోసుకుని చుట్టూ తిప్పేది.

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

ఏకాక్షరం పరబ్రహ్మ దేవతాగ్నిర్మహాయశాః। దేవతా ఓం-ముఖంవహ్నిః శిరోబ్రహ్మా శివశ్శిఖా॥ విష్ణుర్హృచ్ఛదరాయోనిష్టట్పంచదశశీర్షకే॥ జపసంకల్పం॥ భూపద్యాకేదూర్ధ్వలోకస్యమధ్యస్థోదివాకరః। దశప్రణవసంయుక్తం త్రిరావృత్త్యాపునః పునః। అంగుళ్యగ్రైర్నాసికాగ్రం। సంపీడ్యంపాపనాశనం। ప్రాణాయామమిదం ప్రోక్తం ఋషిభిః పరికల్పితం। మమసమస్తపాపక్షయార్థం॥ శ్రీమహావిష్ణుప్రీత్యర్థం। సాయంసంధ్యావందనాంగ యథాశక్తి గాయత్రీమంత్రజపం ఆచరిష్యేనమః। అనిచెప్పవలయును॥

ప్రాతర్మధ్యాహ్నసంధ్యాసు। అంగుష్ఠాభ్యాంనమః। త్రిమూర్త్యాత్మాయమాత్మకే। తర్జనీభ్యాంనమః। గాయత్రీ। అనామికాభ్యాంనమః। భాస్వతేకనిష్ఠికాభ్యాంనమః। నమః। కరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః॥ ప్రాతర్మధ్యాహ్నసంధ్యాసు। హృదయాయనమః। త్రిమూర్త్యాత్మాయమాత్మకే। శిరసేనమః। చతుర్వింశద్వర్ణరూపీ। శిఖాయైనమః। గాయత్రీకవచాయనమః। భాస్వతే నేత్రత్రయాయనమః। నమః। అస్త్రాయనమః॥ భూర్భువస్సువరితిదిగ్బంధః॥

ధ్యానం॥ పంచవక్త్రాం దశభుజాం షట్కుక్షిం వేద[illegible]తం। త్రిమూర్తిజ

జపః॥ ప్రాతర్మధ్యాహ్నసంధ్యాసు త్రిమరాత్ర్యాపరాహ్ణయో వహాత్పంచేచ తుర్వింశద్వర్ణరూపీగాయత్రీభాస్వతేనమః ॥ ఈమంత్రముచేత వారివారికితో చినమాత్రం జపంచేశేది॥

తర్వాత ఉపస్థానము - నిలువబడి చెప్పవలయును.

సాయంకాలమందుపశ్చిమాభిముఖముగా చెప్పవలయును॥ వరుణత్వం జగజ్జీవజీవసంజీవినాంసదా। తస్మాత్వ్యయంచిద్రూపబ్రహ్మాతుభ్యంనమోస్తుతే॥

యేదేవాఃపశ్చిమేవసంతితేభ్యోనమోనమః। యేదేవాఃఉత్తరేవసంతితేభ్యోనమోనమః। యేదేవాఃపూర్వేవసంతితేభ్యోనమోనమః। యేదేవాఃదక్షిణేవసంతితేభ్యోనమోనమః॥ యేదేవాఃఊర్ధ్వేవసంతి తేభ్యోనమోనమః। యేదేవాఃఅధరేవసంతితేభ్యోనమోనమః । యేదేవాఃఅవాంతరేవసంతితేభ్యోనమోనమః॥ గంగాయమునయోర్మధ్యేవసంతిమునిసత్తమాః। తేభ్యోనమోఋషిభ్యశ్చమునిభ్యశ్చనమోనమః॥ ఋషిభ్యోనమః। మునిభ్యోనమః।గురుభ్యోనమః। మాతృభ్యోనమః। పితృభ్యోనమః।ఆచార్యేభ్యోనమః।ఇంద్రాయనమః। అగ్నయేనమః। యమాయనమః। నిఋుతయేనమః। వరుణాయనమః। వాయవేనమః। కుబేరాయనమః। ఈశానాయనమః॥ ఆకాశవాయురగ్నిశ్చసలిలంపృథివీతథా । యేతేభ్యోపిష్ణవేనిత్యం కృష్ణాయబ్రహ్మణేనమః। చతుస్సముద్రపర్యంతంమదీయ్యంవైశ్యకులంశుభంభవతు।ఋషేయప్రవరాన్విత। గోత్రః। నామధేయఃఅహంభోఅభివాదయే॥

ఆచమ్య ॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

కాయేనవాచామనసేంద్రియైర్వా బుధ్యాత్మనావాప్రకృతేస్స్వభావాత్। కరోమియద్యత్సకలంపరస్మై శ్రీమన్నారాయణాయేతి సమర్పయామి॥ సర్వంశ్రీకృష్ణార్పణమస్తు॥ అకాలమృత్యుహరణం సర్వవ్యాధినివారణం। సర్వపాపక్షయకరం విష్ణుపాదోదకంశుభం॥ ఈమంత్రముచేత ఉదకమునులోపలికిపుచ్చుకునేది॥ విష్ణుశక్తిసముత్పన్నే శంఖవర్ణమహీతలే। అనేకరత్నసంభవ్యేభూమిదేవినమోస్తుతే॥ ఈమంత్రముచేత ఉదకమును భూమియందుప్రోంచి ముఖమున తిలకము పెట్టుకునేది॥

ఇతి సాయంసంధ్యావందనమ్

సంపూర్ణము